

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Redaktionen af Östgöta Correspondenten
fr. Förläggarne

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1874.

16:e Arg.

5:e häft.

Innehåll:

	Sid.
37. Några ord om hushållsskolor.....	257.
38. Camille Collet och hennes författareverksamhet.....	262.
39. Konsten i hemmet. Af <i>Jacob Falke</i>	278.
40. Bref till hemmet från en i Brasilien bosatt ung svenska. II.	302.
41. Krymplingars och lemmalyttas hem vid Wilhelmsro.....	312.
42. Ur vår Dagbok.....	316.
43. Slöjdneyheter.....	319.
44. Förklaring af mönstren.....	320.

Handarbetets Vänner. Se omslaget.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

37. Några ord om hushållsskolor.

1.

Den nya tidens sträfvan att bereda qvinnan en friare verksamhet vinner allt flera sympatier, får allt större utsträckning. För ej så långt tillbaka var hemmets område det enda verksamhetsfält som tillerkändes henne, och de enda kunskaper hon ansågs egentligen behöfva, inskränkte sig till sådant som angår matlagning, samt till kännedom om väfnad, söm och stickning. Vår tid har tagit en annan riktning; den icke allenast tillåter henne blicka vidare omkring sig, utan den fordrar, att äfven hon skall bruka och utveckla de andliga förmögenheter hon fått sig af försynen beskärda och sträcka sin verksamhet så långt hennes förmåga kan nå. Men då erfarenheten i alla tider visat att man, vid omfattandet af nya idéer, lätt slår öfver i ytterligheter, och det bör vara hvarje förståndigt tänkande menniskas pligt att söka förekomma detta, vilja vi, som hysa det lifligaste intresse för qvinnans allsidiga utbildning, påminna om, att det af ålder henne med obestridd rättighet tillerkända verksamhetsfältet icke får lemnas åt glömskan eller med ringaktande undanskjutas. Tvärtom önskade vi att hon äfven på det husliga området finge tillfälle att förskaffa sig djupare insigter än hon hittills egt. Det kan nemligen icke nekas, att i allmänhet de husliga bestyren och göromålen hittills fortgått så att säga slentrianmessigt, utan stöd af några grundligare kunskaper; och därför helt naturligt förefallit den mera tänkande intresselösa och motbjudande. Först då, när vi äfven på detta område vägledas af en klar kunskap, först när vetenskapen förklarar och förädlar äfven det husliga arbetet, kunna vi med fullt intresse och full framgång egna oss deråt.

På flera håll har man ock börjat inse behovet och nödvändigheten af hushållsskolor, der den unga flickan kunde erhålla en systematisk och grundlig undervisning om allt, hvaröfver hon såsom husmoder en dag skall hafva vård och tillsyn.

I Tyskland funnos redan på 1840-talet sådana undervisningsanstalter. I Frankrike har marskalken Mac Mahons gemål ny-

ligen insamlat bidrag för anläggandet af dylika, och för 8—10 år sedan upprättades af fru Vetlesen i Abildsjö i Norge den första hushållsskolan derstädes, med syftemål "att bilda bondflickor till kristliga och raska husmödrar." Husmodern på stället, fru Vetlesen hvilken jemte sina begge döttrar behjertat den låga ståndpunkt på hvilken allmogens döttrar i detta hänseende befunno sig, och därför beslutat att till gagn för sina landsmaninnor bilda denna skola, leder sjelf undervisningen. Skolan åtnjuter nu bidrag af Akershus Amts landthushållningssällskap äfvensom af Akers sparbank och Christians amt. Elevernas antal ansågs icke böra öfverstiga 12, "ty", sade fru Vetlesen, "blefve antalet större, skulle hela anstalten gå upp i endast »skola», och den andra sidan af skolans mål, det husliga och familjära elementet, trängas för mycket i bakgrunden."

Undervisningen omfattar:

1:o Allmän matlagning, äfvensom bakning och slagt med allt hvad dertill hörer.

2:o Ladugårdsskötsel samt ost- och smörberedning.

3:o Så mycket af trädgårdsskötsel som erfordras för ett vanligt landthushåll.

4:o Allmän färdighet i söm, särskildt klädsöm, så att eleverna kunna förfärdiga sina egna kläder; samt nätthet i att lappa och laga gammalt.

5:o Vägledning i konsten att någorlunda felfritt uttrycka sina tankar skriftligt.

6:o Enkel hushållsräkning med tillhörande bokföring.

7:o Historia och geografi genom muntliga berättelser, hvar under hvar och en får tillägna sig så mycket som förmågan och kunskapshågen medgifva.

Skolan åtnjuter ett berättigadt anseende och har haft att glädja sig åt mycken framgång och erkänsla af derifrån utgångna tacksamma lärjungar.

I Stockholm är äfven sedan några år inrättad en s. k. hushållsskola, afsedd för bildandet af dugliga tjenarinnor. Denna skola har visat sig vara i hög grad gagnelig och fått tjena såsom mönster vid grundläggandet af flera dylika skolor till och med i utlandet, och lärer det vara stor efterfrågan på de derifrån skolan utgående eleverna.

Vi hoppas en annan gång bli i tillfälle att meddela närmare uppgifter om det sätt hvarpå undervisningen är ordnad.

Önskligt vore, att allt flera sådana undervisningsanstalter för bildandet af dugliga tjenare kunde åstadkommas; men det är icke nog dermed, att tjenarne kunna sköta sina åligganden, husmodren bör framförallt förstå dem, för att kunna leda och hålla nödig kontroll öfver det hela, och för att bibehålla det anseende, som alltid den styrande bör af sina underlydande åtnjuta, om ordningen skall till allmän båtнад kunna fortgå.

Behovet af bildningsanstalter för husmödrar har nyligen blifvit på ett kraftigt och bevisande sätt uttaladt af en sakkunnig person, herr H. v. Post, i ett offentligt anförande, som finnes infördt i Landtbruksakademiens tidskrift, och hvarur vi här vilja meddela några tänkvärda yttranden:

Förf. påpekar till en början det stora gagn ett välskött hushåll utöfvar, icke allenast på familjens enskilda välstånd utan i och med detsamma på samhällets, och kommer till den slutsatsen att de stora titlarne i vår statshushållning kunna anses små, vid jämförelse med de belopp, som nära nog gagnlöst gå förlorade inom den enskilda hushållningen. Ja han förklarar att en stor nationalvinst skulle för landet uppstå, genom den besparing af råmateriel och födoämnen, som med en klokare hushållning kunde i våra dagar åstadkommas.

Om det så förhåller sig, hvarpå vi ej böra tvifla, är det verkligen af nöden att med alla krafter söka afhjelpa det onda; ty utom den allmänt menckliga pligten att väl använda alla försynens gåfvor, anses ju vårt fosterland för fattigt, och borde således genom alla sina barns, såväl döttrars som söners, samfalta bemödanden förkofras och höjas i välstånd och anseende.

Bland de artiklar med hvilka större sparsamhet kunde och borde iakttagas, nämner hr v. Post exempelvis:

a) *Socket*; deraf säger han skulle en kunnig hushållerska kunna inbespara en stor mängd, och en klok och insigtsfull *moder* ännu mera, derigenom att hon vänjde barnen från tidigaste åren vid det måttliga och tillbörliga, så att de sedan sjelfve märkte det öfverflödiga som nu af oförstånd och till deras skada förslösas.

b) *Fett*; hvaraf en stor del orätt förslösas på matlagningen, till skada för helsan, då istället af detta öfverflöd såpa eller tvål med största lätthet skulle kunna beredas.

c) *Luten* göres ofta vid bykar och tvätt alltför skarp, till följd af okunnighet om den skada som dermed åstadkommes. Det tvättade blir skört och en stor mängd dyrbart *kali* går, i

form af byklut, för landet förlorad och måste istället införas från andra länder.

d) Af *kött* och s. k. *porteinföda* erfordras, enligt fysiologernas uppgifter, blott en ringa kvantitet pr dygn, omkring $\frac{1}{4}$ skålp. (27 ort); af fett ungefärligen lika mycket (28 ort). Hvad derutöfver förtäres är organismen till skada, men derom hafva husmödrar och hushållerskor i våra dagar föga eller allsingen kännedom.

e) *Kaffe* kunde i betydlig mån inbesparas eller ersättas med annat surrogat.

f) *Dryckesvaror*, såsom toddy, punsch och bränvin anses af mängen nödvändiga för helsan, hvarför denna traditionellt inhemtade öfvertygelse hindrar qvinnan från att med kraft motarbete mannens och sönerns begär efter desamma. Det är endast genom uppfostran och helsosamma vanor från barnåren, inhemtade genom *mödrarnes* bestämda och riktiga kännedom om spritdryckerna, som vi kunna afkasta dessa dryckers förderfliga och tryckande ok.

g) *Bränsle* och *lysmedel* skulle äfven, med bättre kännedom om deras egenskaper, kunna bättre användas.

Hr v. Post anser att en hastigare och säkrare spridning af kunskapen om alla dessa ämnen skulle genom hushållsskolorna åstadkommas, och föreslår derfor att staten skulle vidtaga åtgärder för upprättandet af sådana läroanstalter, en högre och en lägre, på olika orter inom landet, företrädesvis vid jordegendom. Han yttrar derom följande:

Det *högre läroverket*, med större fordringar på förkunskaper, skulle utsträcka undervisningen äfven till *grunderna för hemmets ekonomi* i allmänhet, och sålunda jemte den praktiska undervisningen äfven bibringa *grunderna*. Afgifter och fordringar på undervisningens omfattning måste här vara större, större bekvämlighet och flera lärarekrafter.

Den lägre eller egentliga *hushållsskolan* skulle bedrifva undervisningen mera uteslutande praktiskt, ehuru äfven *grund* och *orsak* derjemte måste bibringas, men blifver här såsom bisak, *arbetets* bedrifvande åter hufvudsak. Båda skolorna skulle dock vid ett läroverk kunna lätteligen förenas, eller jemnsidigt kunna fortgå.

Uti *högre afdelningen* torde följande olika ämnen böra föredragas:

1. *Materialkunskap*, från naturvetenskaplig synpunkt. a) *Zoologi* och *fysiologi*. b) Delar af *fysik* och *kemi*.

2. *Allmän ekonomi*, grunderna för hushållet, penningen och bokföringen.

3. *Väfnadsindustri* och *tygkänedom*, *spinning*, samt *tillskärning* och *sömnad* med apparater etc. *Byk* och *tvätt*.

4. *Matlagning*, bakning, bryggd, slagt och grunderna derför.

5. *Djurskötsel* och *mjölkhuskållning*, i den inskränkning som för hushållet vore passande, t. ex. uppfödning och behandling af svin, höns, m. fl. husdjur.

6. *Trädgårds- och blomsterskötsel*, hushållsträdgårdsväxterna.

7. *Helsolära*, *sjukskötsel*, allmänna grunder och praktisk utöfning, jemte renhållning, städning m. m.

Jag tror att en enda högre skola skulle till en början vara nog för bildandet af lärare eller lärarinnor, skolan placerad vid en af staten inköpt egendom, der jordbruks-, boskaps- och trädgårdsskötsel bedrefves. Lärare och föreståndare aflönas af staten. Afgift 400—600 Rdr pr år. Fullständig kurs, utsträckt till helt år.

Den lägre hushållsskolan skulle omfatta samma ämnen, men med mindre utsträckning, och förrättandet af sysslorna der blifva hufvudsak, samt bibringandet af grunderna blott ske för omvexling. — Till denna borde höra:

1. *Allmän ekonomi*, hufvudsakligen för det mindre hushållet.

2. *Väfnadsindustri*, *spånad*, *byk* och *tvätt*.

3. *Matlagning*, bak, bryggd etc. praktiskt utförda; förvaring af födoämnen.

4. *Materialkänedom*, de allmänna kemiska grunderna för näringen, samt djurens och växternas allmänna sammansättning i afseende derå.

5. *Djurskötsel* och *mjölkhuskållning*, gödning, husdjurens uppfödning och skötsel och allt hvad dertill hörer.

6. *Hushållsträdgårdsskötsel* eller egentligen kännedom i allmänhet derom.

7. *Helsolära* och *sjukvård*, allmänna grunder.

Hvarje län borde häraf hafva en eller flera sådana lägre hushållsskolor; föreståndarinna från det högre hushållsläroverket eller annan skicklig person, med en eller två lärarinnor för de särskilda yrkena och göromålen, aflönade af länet.

Afgiften, en del, blott ersättning för mat och rum, 300 Rdr pr år. En del åter betraktade såsom tjenare, och antingen frött eller blott ersättning af undervisningskursen pr år 100 Rdr, och mindre i mån efter den nytta eleverna kunde uträtta.

Undervisningskurs kunde här ställas pr år, men äfven *kortare* för vissa delar, såsom 3—6 månader, utan utsträckning till *hela kursen*.

38. Camille Collet och hennes författareverksamhet.

För snart tjuogo år sedan framträdde fru Camille Collet med romanen »Amtmandens Døttre» och detta betydelsefulla verk gaf henne snart en framstående plats i den nordiska litteraturen — en plats der hon sedan stått temligen ensam. Det område hon då tog i beslag har hon icke heller sjelf synnerligen utvidgat, ty ehuru till »Amtmandens Døttre» småningom sällat sig flera arbeten, så kämpar fru C. i dem alla för samma mål, om ock med vexlande stridssätt. Fru C. har senare haft åtskilliga "Fortællinger" att meddela; hon har låtit oss höra sina tankar "I de lange Nætter", och hon har låtit flera "Sidste Blade" flyga ut i verlden af hvilka "fjerde og femte Række" just nu ligga framför oss. Denna titels oegentlighet härrör deraf att fru C. för några år sedan begick ett misstag: det att tro sig färdig med allt hvad hon ville säga och hon utgaf så en samling "Sidste Blade"*) , som mottogs med blandade känslor af dem som hoppats att författarinnan ännu hade mycket otaladt med samtiden. Det är alltid oklokt att offentliggöra testamenten under lifstiden, i synnerhet emedan dylikt anses som tecken till ett snart fränfalle, och om detta ej sedan inträffar, stämplas personen i fråga som minst sagdt obeslutsam. En författare bör framför andra ej förhasta sig att ge på hand på sitt litterära afsomnande, ty den som väl en gång börjat att göra allmänheten till förtrogen af sina tankar och lidanden, samt i denna allmänhet funnit en i det hela villig lyssnare, den fortsätter ock med sina meddelanden — så länge han ännu tänker och lider; på denna erfarenhet har fru Collet lemnat ett nytt bevis.

Det är redan sagdt att fru C. förändrat sitt *stridssätt*, ett ord som ofrivilligt halkar ur pennan i fråga om hennes författarskap, ty detta är nästan allt i genom polemiskt; denna "ovilja,

*) Delvis öfversatt på svenska och utgifven (tillika med några i den första öfversättningen af dessa utslutna "Lange Nætter") med titeln: "Under ljusa dagar". — Fru C:s andra ofvannämnda arbeten äro likaledes i svensk öfversättning utgifna.

som skapar poeten" är den förnämsta, ehuru långt i från enda, drifkraften för hennes penna. Fru C:s skriftställarverksamhet har från början inneburit en krigsförklaring mot vissa tidsmeningar, dem hon ock oafåtligen bekämpat, vare sig att hon, som i "Amtmandens Døttre", bakom en fantasiskapelses förskansning afskjuter sina pilar mot fiendens läger, eller att hon, som hon senare plägat, sänder ströftrupper än hit än dit på hans område, utan något skydd af diktens utanverk.

De meningar fru C. vill nedgöra äro alla de helt falska eller halft snedvidna dylika, som äro rådande i fråga om qvinnan, kärleken och äktenskapet, den mot mensklighetens djupaste idé stridande uppfattningen af mannens och qvinnans förhållande till hvarandra, och slutligen det rätts- och förnuftsvidriga i den senares ställning inför lagen och inom samhället. — Att bekämpa dessa villfarelser är fru C:s egentliga uppgift, men bredvid det stora kriget sköter hon det lilla, som gäller de samhällneliga eller egentligen sällskapliga förhållandena i Norge och framför allt i Kristiania; dessa både kylande och hetsande, på en gång skrytsamma och småaktiga, nedtyngande och dock nervretande, hämmande eller rent af bindande förhållanden, som göra Kristiania till en skärseld för flertalet ovanligare andar, och som dömma många af Norges största snillen till frivillig landsflykt hellre än undergång uti en luft så tung och kall, att de i den ej kunna andas.

Sin ståndpunkt i hvad som för henne är hufvudfrågan har fru C. genom "Amtmandens Døttre" klarast lagt i dagen, och för dem, som med "hörande öron ej hört" har hon "uttydt denna liknelsen" i "Sidste Blade" (2:dra och 3:dje Række) sålunda:

"Om man än erkänner att denna bok (A. D.) talade för den qvinliga frigörelsen, och i detta fall var vårens första svala, så menar dock kanske mången att vi nu hunnit långt framom hvad jag der yrkade. Denna mening delar jag icke: vi hafva ännu alls icke uppnått det stadium af frigörelse, omkring hvilket denna berättelse vänder sig. I vår tids sträfvanden att förbättra qvinnans ställning har man börjat *utifrån* i stället för *inifrån*. Man har uppnått några handgripliga fördelar, medan innanföre, i den osynliga världen, herrska tusen missbruk, som ej beaktas, tusen band, som behöfva lösas.

Min stackars "första svala" har blott qvittrat om ett af dessa missbruk. Jag har i ofvannämnda berättelse bemödat mig att insätta *känslan* i sin rätt, har sökt visa att en *sann* qvinlig kär-

lek alltid borde finna sitt föremål, att den aldrig, hvad brister som än hos detta föremål kunna finnas — vi förutsätta då naturligtvis icke sådana fel och läster, som ej kunna förbises af en ädel qvinna utan att nedsätta henne — borde kunna bedragas, att det finnes blott *en* verklig misräkning, den att ej få lefva för den älskade. Jag har velat visa huru vårdslöst, huru oförsvarligt ringaktande samfundet behandlar detta människolifvets dyrbaraste, ädlaste stoff, samt att nästan alla olyckor i familjen och äktenskapet hafva sin dolda anledning i att detta förspilles.”

Man tänker härvid ovilkorligen på Georges Sand och hennes, i fråga om medlen, vidt åtskilda, men då det gäller *målet* likartade ansträngningar för den qvinliga kärlekens högre berättigande och fullare erkännande. För dem båda är kärleken (märk väl *icke* pligt-kärleken) den enda rot ur hvilken ett sannt familjelif och ett starkt samfundslif kan uppväxa; den älskande och den gifta qvinnan sysselsätta dem företrädesvis; och det är åt henne som båda, inom trängre eller vidare kretsar, sökt skaffa en annan ställning än hon, på äktenskapets nuvarande ståndpunkt, eger.

Inom *nordens* yngre poetiska litteratur har fru C. på detta område endast en medkämpe, men denne är Ibsen*). I sin "Kjærlighedens Komædie" bearbetar han med satirens gissel alldeles samma djupa missuppfattning af kärlekens väsen, som fru C., i "Amtmandens Døttre", med föga mindre skärpa men kanske djupare allvar söker blotta; ja, deras tankegång är härvidlag så lika att samma bilder t. o. m. erbjuda sig för dess belysning; t. ex. i Falks mäterliga tévattens-skål för kärleken uti Ibsens dikt och i Margaretas dagboksanteckningar uti "Amtmandens Døttre."

Huru lockande en mera utförd jämförelse mellan dessa båda verk af tvenne ej obeslägtade andar än kunde vara, så måste det här stanna vid blotta påpekandet af en likhet, som skall synas anmärkningsvärd så snart den beaktas, och vi tillägga endast att "Amtmandens Døttre" i Norge rönt samma öde som "Kjærlighedens Komædie"; för uppfattningen af den ena som den andra af dessa märkliga skapelser saknades "den tankens tukt och dressyr, som fordras för att begripa villfarelsen", enligt Ibsens ord i företalet till 2:dra upplagan af "Kjærlighedens Komædie."

Varningstaflor för svag is synas alltid obehagliga för vänner af skridskoåkning och qvinnorna i synnerhet hafva blifvit

*) Björnsson i "De Nygifte" och M. Thoresen i "Et rigt parti" hafva visserligen senare satt *en* sida af saken under debatt, men ej, som fru C. och Ibsen, angripit teorien i dess helhet.

misslynta att fru C. visat dem villfarelserna i det bestående, och låtit dem förstå, att deras belåtenhet med, eller tysta ut-
hårdande af detta, kan vara en feghet, ja, stundom en låghet. Ehuru fru C. endast sällan och hastigt blickar ned i de mörkaste djupen af äktenskapet, dem Georges Sand pejlat och hvilkas vidunder hon bragt i dagen, och ehuru hon ständigt med värme talar om äktenskapets *ideal*, så har mången dömt henne som bärarinna af en gnista från den stora medsystemens brandfackla; med ojemförligt mindre skäl än denna har hon ansetts lägga fräck hand på den *äktenskapliga* kärleken, ehuru hon tvärtom i samma kärleks namn måttat sina hugg åt en hvar, som "slagter en Elskovs Poesi", för att använda ett af kraftorden i Kjerlighedens Komodie". — Dylika afsigtliga begreppsörvexlingar äro ty värr vanliga hjälpmedel i kritiken men härvidlag alldeles onödiga, ty man behöfver verkligen ej anstränga sig för att i fru C:s böcker inlägga flera brännbara ämnen än der finnas; der är öfvernog för att alla vänner af det ortodoxa äktenskapsidealet hafva fullt skäl att höja ljudeliga varningsrop; lyckligtvis äfven nog för att med en bjert dager belysa det beståendes ohållbarhet och på samma gång kasta klara ljusglimtar öfver den väg, på hvilken den nya (och således själfklart kätterska) sanningen är att söka. I "Amtmandens Döttré" har fru C. vetat att genom en fängslande lifsmålning uttrycka sin hufvudtanke, utan att detta i någon mån verkar hämmande på diktens frihet. Styrka i teckningen, enad med jemnmått och klarhet; kraft, värme, ja stundom smältande mjukhet i färgen, göra A. D. till ett konstverk, sådant som nordens romanlitteratur eger få, och om dess förf:as aldrig framdeles skapar något dermed jemförligt, är denna ena bok nog för hennes minne. Vi tro för vår del att denna ock allt framgent kommer att förblifva hennes hufvudverk, det i hvilket hon gaf hvad hon rikast kunde, och der man finner nästan alla de grundtoner hon äfven i senare arbeten anslår. Man har här t. ex. ej det mesta, men det *bästa* hon om sällskapslifvet i Kristiania yttrat. Med stor kraft för hon här sin uddhvassa klinga: ej ett enda hugg faller i luften, utan alla träffa någon sårbar punkt.

Vi meddela här några strofer ur Margaretas dagbok der hon utbrister om Kristiania:

"O du stora, du lilla stad! Hvilken skugga af vemod hvil-
lar icke öfver dig! Du är stor nog, du tusennäbbade! Stor nog
för att långsamt hacka den individ till döds, som ej längre roar
dig, eller till hvilken du fattat agg; dock icke stor nog för att

en sådan olycklig kan finna en vrå att dölja sig i. — — — Stor är du; du har redan en stor stads längtan, dess förtärande lidelser och dess kraf; men huru liten, huru fattig är du dock icke, som ej kan tillfredsställa ett enda af dem. Du visar oss alla vänskapligt till hvarandra, vi, dina barn, vi skola lefva af hvarandra, tära på hvarandra så länge en skrymsla af vårt innersta lif är ouppdagad. Men det gör oss ej älskvärda, att ideligen vara på vår vakt mot hvarandra. Vi blifva oändligt hyggliga i vårt uppförande, oändligt korrekta men oändligt obehagliga; en hvar förskansar sig och allt hvad han eger så godt han kan, och den som nu verkligen har något att försvara, ett hjerta, en individualitet, *eller en annan stor olycka, (!)*, den, som vill lefva redligt af sitt eget och minst behöfver andra, blir allra högst beskattad. Här finnes ingen lifvets, ingen njutningens fullhet, som kan tränga sig emellan, inga händelser, inga skakningar, ingen välgörande skilsmessa, annat än genom döden, ingen för mildrande clair-obscur". — — —

Det är eget nog att höra huru stockholmarne, eller andra stora småstäders innevånare, stundom vid denna eller dylika skildringar från Norges hufvudstad, låta undfalla sig tacksamhetsuckar, ej olika fariséns, som en gång fann sin andakt höjd af publikanens grannskap.

Redan från den tidigaste gryningen af fru C:s författarskap (se Strikketeisbetragtningen 1843" utgifna i den senaste Rækken "Sidste Blade") har hon offentligen riktat sig, mera mot seden än lagen, mera mot de orättvisor som tillfogas qvinnan genom hennes egen och mannens missuppfattning af deras ömsesidiga förhållande till hvarandra, än mot samhället. Hon skiljer sig häri från Fredrika Bremer, som nästan lemnade den gifta qvinnans ställning obeaktad, men deremot i sina starka händer tog den ogiftas öde, hvilket ock vid Fredrika Bremers framträdande var tungt genom mångfaldiga, århundraden gamla, orättvisor. Lotterna äro nu omskiftade, och den gifta qvinnan har den mesta anledningen till klagan, ej derföre att hennes ställning *i sig sjelf* är sämre än förr, men emedan dess skuggsidor framträda skarpare i de nya ideernas belysning, och vid sidan af den frihet hennes ogifta medsystrar, i kraft af samma ideer, fått sig tillerkända. Genom fru C. har af våra nordiska länder Norge gjort den första insagan mot seden, teorien i detta hänseende; Sverige har genom sina bemödanden för den gifta qvinnans eganderätt vändt sig mot lagen och dennas praktiska verkningar. Fru C. frikänner

ej qvinnan från all andel i det bestående, lika litet som från dettas förnedrande inverkan. Hon har i fru Ramm, moder till "Amtmandens Döttré", med finhet och styrka tecknat en typ för den åskådning hos qvinnan, som smider de hårdaste fjättarne för hennes eget kön och i "Forerindningen" till de nämnda "Betragtningerne" yttrar hon:

"Den part i saken, som vindicerar åt sig medlen till en friare, fullkomligare, mera harmonisk utveckling presterar helt naturligt också de bästa frukterna af den samma. Det är därför just ej besynnerligt att *mannen* i allmänhet, och ej *blott* i den bildning, som hör till *andens* område, står öfver *qvinnan*, och att sjelfva felen äro lättare att fördraga hos den förre än hos den senare: vår kanske bittraste anklagelse."

Emellertid är det dock mot männen och deras maktöfvergrepp, som fru C. företrädesvis vänder sig, och då hon talar om dessa är hon nog oqvinligt logisk att hålla sig till sitt ämne, hvadan hon kallats orättvis mot skapelsens s. k. herrar och blind för de, som särskildt qvinliga ansedda dygderna, ödmjukhet, försakelse m. m. då hon i sjelfva verket blott gifvit antydningar om att dessa dygder *äfven* äro kristliga, och således ej böra vara för mannen alldeles främmande, samt att deras ensidiga idkande hos qvinnorna medför andlig slöhet och inskränkthet. Fru C. har med skäl funnit att "Qvinnospeglar" och "Vägvisare" för qvinnan om hennes pligter som "dotter, maka, mor" etc. öfverflöda, då deremot spegeln sällan hålles framför männen; och när hon förgäfves sett sig om efter någon som, stående på inhemsk grund och botten, hade denna dristighet, så vågade hon sjelf försöket. Ehuru på flera andra ställen i hennes böcker enstaka aforismer och smärre uppsatser träffa mera qvickt och dräpande, så finnes kanske hennes grundåskådning i ofvan berörda fall ingenstädes så samlad, som uti den lilla afhandling hvilken i de nu utkomna "Sidste Blade" bär titeln "Fra et mindre hjemligt Standpunkt", och ur hvilken vi här meddela åtskilligt i sammandrag. —

Fru C. tar till utgångspunkt några ord ur Fredrika Bremers "minnesuppteckningar", der denna talar om en predikan på Mariæ bebådelsedag, och hvilken vände sig kring qvinnans höga kallelse, som af predikanten skildrades på ett sådant sätt, att Fredrika Bremer fann anledning att begära "ett offentligt religionstal till männen svarande mot det till qvinnan." Det hette bland annat i ofvan-nämnda predikan: "att qvinnan alltid bör vika, äfven då hon blir

föremål för uppbrusande häftighet, och att hon ej kan råka i någon lifsställning der motsatsen kunde försvaras", vidare "att en qvinna ovilkorligt skall rätta sig efter andras meningar, och om än hennes egna äro de riktigaste, hon dock tåligt bör förbida stunden att göra dem gällande" o. s. v.

Fru C. menar sig knappast behöfva tillägga att den nämnda begäran förblef ouppfylld, samt undrar tillika hvad Fredrika Bremer skulle säga om att ännu i dag kunna få höra ord för ord det samma? "Men", fortsätter fru C., "då vi måste sakna ditt vittnesbörd, du varma uppriktiga själ! så låtom oss söka ett annat vittne fritt från alla fördomar och förut fattade meningar; en mäninnevänare t. ex. eller en annan extrajordglobisk, verldsborgare, som vi kunna tänka oss åhörande en dylik predikan. Männe han icke med rörelse skulle lyssna till uppradandet af dessa vackra egenskaper, dessa så mildt ljudande bud, och skatta sig lycklig att hafva funnit en planet der sådana kärlekens och fridens grundsatser hyllades? Men hvad skulle han vidare tänka, då han fick höra att alla dessa bud om det egna jagets uppgifvande — bud, som blott vinna kärlekens betydelse och frihet genom en fullt utsträckt ömsesidighet — utslutande tillämpas på den *ena* parten, den till venster, medan den till höger själfklart derigenom fritages? Och när dessa sålunda gynnade höra på med ett lugn, som om här var fråga om lagligen dem tillförsäkrade sportler, hvilka när som helst kunna utbekommas, så skulle främlingen säkert tro sig vara bland vasaller och ofria, herrar och slafvinnor. "Men", tänker han vidare, "så kan näppeligen vara förhållandet: dessa förmodade slafvinnor åtnjuta dock vissa friheter, de gå t. o. m. först in igenom dörrarne o. s. v. Är då kanske klyftan som skiljer dessa tvenne af *etisk* natur? Dessa verkligen något större och mera öfverlägset uppträdande varelser, som ställas på en sådan ostrafflighetens höjd öfver sina medvarelser, dela kanske ej samma lifsuppgifter och vilkor som de, utan höra till en annan, en högre art? Ja, så måste det vara! De intaga en ståndpunkt af moralisk och andlig fullkomlighet, som den der ringare varelsen blott genom själförsakelsens pinsammaste inöfning och uppuktelse kan hoppas att närma sig till; de måste vara hvad man kallar *englar!*"

"Huru förvånad skulle icke en sådan opartisk iakttagare af våra förhållanden blifva då han fann att, de *alls icke* voro englar, då det med full påtaglighet gick upp för honom att de voro

väsen af alldeles samma ofullkomliga art, men utrustade med häftigare begär och något gröfre organiserade, samt alltid färdiga att draga fördel af och missbruka de vackra egenskaper, som gjordes motparten till pligt; och detta allt sedan världens begynnelse!

"I samma predikan heter det vidare: "Om mannen icke med värme omfattar de himmelska sanningarne så är det *beklagligt*", men en kvinna, hvilken icke känner religionen såsom "själen i sin själ" är en "oförklarlig och vederstygglig afvikelse från den gudomliga ordningen." Detta kan man kalla att läsa anathema't hotande öfver den ena parten, och meddela absolutionen grundligt åt den andra!

"Men nu predikas det dock på andra håll "att mannen är till för Guds skuld, men kvinnan för mannens" *). Mannen, som strängt taget icke behöfver lefva något lif i Gud, är dock till för Guds skuld, medan kvinnan, för hvilken religiositeten göres till ett pligtbud, blott är till för den varelse, som kan undvara denna! Huru skall detta bringas till öfverensstämmelse? Ty det kan dock väl knappast vara meningen, att hon blott för *hans* skuld skall söka komma på god fot med gudomen och sålunda vara ett slags himmelsk dörrupplåtterska, med hvars hjälp han, i brist på egna intyg, kunde slippa in.

"Ett sändebud från andra lyckligare världar kunde hafva än underligare ting att berätta, då han återvände hem. Om ljus kunde hemtas ur skuggor, och visdom af orättvisa och missbruk, så skulle han hemföra ett glänsande byte. Han skulle berätta huru han inom ett visst samfund af jordens innevånare — och just det som han måste erkänna hade synnerligen fångslat hans uppmärksamhet — funnit den mening vara gällande, att den fysiska styrkan gaf en säker norm för den andliga, och följaktligen också är bestämd att vara den herrskande. Om denna teori fann bekräftelse bland några ännu större och starkare väsen med strimmiga ansigten, från hvilka de förstnämde enligt nyaste upptäckter alla lära härstamma, kunde han ej säga, men trodde det icke. Den största fogel t. ex. som han sett, hvilken med ett vingslag slog i hjäl en människa, var just den allra dumaste; i myriader af lefvande väsens hushåll och småstater hade han med en viss tillfredsställelse sett den motsatta åsigten hyllad. Han mindes med beundran en liten stat, hvarest det enda femi-

*) A. Monod: "La femme."

ninum, som fanns, var upphöjdt till herrskarinna, medan alla maskuliner voro arbetare. Och detta samt liknande samhällen voro mönstergilla: ordning och frid tycktes der bygga och bo. Det fanns på denna underliga planet blott ett enda samhälle — det inom hvilket han onekligen samlat sin intressantaste erfarenhet — som bildade ett påfallande undantag härifrån, och detta var just det samma der styrkans och storlekens auktoritet gjordes gällande. Och denna egendomliga afart af jordklotets innevånare kalla sig — han hade svårt att uttala ordet —

S-k-a-p-e-l-sens herrar!

”Låtom oss skrifta sanningen”, fortsätter förf:n. ”Vi hafva känt män, som tyckts förena hvad som finnes skönast och ädlast hos både man och qvinna. Men de bevisa intet för saken sjelf, de bära blott vittne om det renast menskliga, i det de förete det högsta som kan nås: att med det ädlaste bruk af makten neka sig missbruket. Vi känna en ofantligt mycket större del, som ock kallas fullkomlige män, hvilkas förträfflighet aldrig varit omtvistad och hvilka lika naturligt, man kan nästan säga oskyldigt, som bien utsuga de närmaste blomkalkarne, taga i beslag de af dem beroende kvinnornas viljesförmåga och sjelfbestämmningsrätt.

”Men ingen klagar”, invänder någon. Nej, vi hafva ju idel lyckliga familjeförhållanden. Men låtom oss gå konsekvent till väga, och stiga djupare, allt djupare ned i samhället. Här är det alls icke så behagligt. Låtom oss t. ex. stanna hos den fattiga hustru, hvars grannkvinnor funno henne betäckt af sår, emedan mannen vid hemkomsten från arbetet plägade piska henne mer eller mindre, beroende på hans arbetsförtjenst och lynne för dagen, och hvars saktmodighet då hon ”blef föremål för upprusande häftighet” gick så långt att hon dolde sitt elände äfven för de närmaste grannarne *).

”Eller låtom oss titta in i ett annat hem, der hustrun var en borgardotter med en liten förmögenhet och gifte sig med en man af samma stånd. Denna lilla förmögenhet ansåg han

*) Se en nordisk polisförhandling från 1866. Nu nyligen har här i Sverige förekommit ett mål, der hustrun ej erhöi den begärda boskillnaden, ehuru mannen flera gånger nekat henne mat och hvila från kl. 6 på morgonen till 6 på qvällen, emedan hon mot hans befallning flätade håret och begagnade guldringar; sedan hon upphört med detta, tillämpades samma straff, emedan hon ej upphörde med kaffedrickning; hustrun måste afflytta från det gemensamma boet och mannen nekade henne tillträde till detta, äfvensom all del i boets egendom med mindre hon upphörde med kaffedrickningen. Se Aftonbladet för den 9 April 1874.

naturligtvis, och med full rätt, som sin, och en vacker dag begaf han sig utan afsked till Amerika. Hon var arbetsam och duglig, och började en liten handtering, som lyckades öfver förmodan. Efter några år kom mannen hem, hvilade grundligt ut hos sin *förlåtande* hustru, plundrade boet för andra gången, och försvann för att ej mer återvända.

"Kunde de, som ifra för kvinnans fullkomliga uppgifvande af sig sjelf — vi vilja tro att de ej känna det ansvar de dermed ådraga sig — bevisa den goda verkan detta *redan utöfvat* på dem, som mottaga och tillegna sig offret, bevisa oss det genom verldsutvecklingen och erfarenheten, så skulle vi tiga. Men det sorgliga — det sorgligaste af allt, är att det der ojäfviga vittnet, skulle just *vittnat om motsatsen*. Mannen drager blott den grofva ögonblickliga fördelen af att ställa sin andra hälft lägre än sig: han kan hysa drinkarens tillfredsställelse medan han, som denne, *långsamt tömmer sina egna lifskällor*.

"Från historiens synpunkt ställa sig missbruken helt olika. Man behöfver ej rota upp gamla stater ur gruset, ej heller framdraga Söderhafsvildar och rödskind för att bevisa det *verkningarne af kvinnans förnedring är det som kommer stater att ohjelpigen sjunka*, som gör de ofvannämnda vildarne sämre än djuren, och säkrare än alla hvitas förföljelser skall komma dessa racer att utdö. Röjer sig icke inverkan af denna förnedring i mer än ett hotande tidens tecken?

"Nej, låtom oss blott hålla oss till vårt civiliserade samhälle. Tviflar man på att kvinnans underordnade ställning och mannens strafflöshet också här har ett nedbrytande inflytande, så må man blott se sig omkring i lifvet, lyssna till hvad tidens bästa män säga i denna fråga*) eller kanske helst kasta ett öga på kriminalstatistiken och betrakta den fasaväckande öfvervigten af förbrytelser på den starkares sida, förbrytelser af hvilka flertalet förföfvade mot kvinnor, just framkallas af dessas moraliska motståndslöshet. Eller fråga på hospitalerna och dårhusen om hvilket kön *de* tillhöra, hvilka af *egna* synder bragts dit, och bland hvilket kön man räknar de flesta offer för *andras* förseelser? Jemför, och kom sedan, pockande på den starkares öfvervigt! På dessa tabeller, i dessa celler kunna vi söka den. Och tviflar man ännu, så må man betrakta det rastlösa vilda jägtandet *utåt*, genom hvilket vår tids män söka undfly den inre bankrutten och döfva

*) T. ex. Ernest Legouvé (i "Histoire des femmes"), Stuart Mill m. fl.

strafflöshetens och tygellöshetens hela osalighet. Huru mannen genom vanvettiga företag och sträfvanden söker den motståndskraft han ej mer kan finna i sina naturligaste, innerligaste, heligaste förhållanden, ty han har sjelf sönderbrutit densamma i den enda varelse, som är värdig att mäta sig med honom — en kraft, som icke består i hvad man under årtusenden velat reducera den till: i att viljelöst tåla det onda hos honom och för hans skuld, utan i att uppelda till det goda — den motståndskraft, som allena kan adla hans kamp och sträfvan, samt göra det *vinna till en vinning.*”

Öfver denna och liknande hjerteutgjutelser i fru Collets arbeten hör man ofta uttalas slagordet ”ensidighet”, ty *ensidigt* är ju att framhålla endast *skuggsidor*, något som fru C. nästan uteslutande gör, det är onekligt. Obestriddigt är också omdömet sanning, för så vidt det gäller *målaren*, hvilken ger hela taflor ur lifvet, men det drabbar ej *läkaren*, som företrädesvis eignar uppmärksamhet åt de sjukliga företeelserna. Och den författare hvars begåfning mera är vetenskapsmannens än konstnärens är i sin goda rätt då han fördjupar sin knif i såren, för att förbereda deras helande, men författaren måste då äfven hafva den sjelfkritik och sjelf-försakelse, som fordras för att uppdraga sin gräns, och ej öfverskrida den samma. Fru C. har haft båda delarne i nästan för hög grad, ty ehuru tendensen i ”Amtmandens Dötre” visserligen bringar konstverket till gränsen af det för konsten otillättna, så öfverskrides den dock icke, och fru C:s målarsnille var så stort att *vi* åtminstone beklaga att hon oåterkalleligt utbytt penseln mot sonden. Den äfven ofta hörda beskyllningen för en viss bitterhet blir svårare att vederlägga, ty äfven den mildast uttydande lyssnare kan ej undgå att ofta finna sanningarne uttalade med för skarp ton — en ton som man ovilkorligen anser härröra af ett djupt eget lidande genom den lögn förf:n vill tillintetgöra; ty den opartiska sanningskärleken talar nästan alltid väljudande. Då man får veta att så i hufvudsak ej lär vara förhållandet, undrar man så mycket mera öfver dessa personligt förorättade tonfall, hvilka höras så ofta att, som ett snillrikt fruntimmer en gång yttrade: ”om fru Collett blott ser en dame som snörar sig, talar hon derom, som om snörlifvet tryckte henne sjelf.” Det finnes dock vissa ämnen, som genom något slags val-frändskap framkalla hvad som finnes af syra i vårt sinne, och det, som fru C. företrädesvis behandlar, måtte vara ett af dem.

Icke blott på det medelbara sätt, som vi nyss antydt, får man af fru C:s författarskap intrycket af något hon personligen upplefvat, utan också omedelbart genom de många minnen och erfarenheter hon obeslöjade lägger i dagen. Det är ur dessa meddelanden vi hemtat de högst ofullständiga upplysningar om gången af fru Collets yttre lif dem vi nu gå att meddela.

Jakobine Camille Wergeland föddes i Kristianssand den 23:e Januari 1813, den näst yngsta af fem syskon. Fadern, Nikolaus Wergeland, flyttade då Camille var fyra år gammal till Eidsvolds pastorat, och det var i denna herrliga natur, som hon sedan tillbringade sin barndom och ungdom. Som det vill synas af hennes egna skildringar uti "De lange Nætter" (hvarur vi hemtat våra uppgifter, och dit vi hänvisa dem som närmare vilja följa hennes utveckling) var hennes hem kärleksfullt, gladt och fritt, på samma gång barnen der erhöilo en allvarlig och omsorgsfull uppfostran. Hon delade undervisningen med sina bröder, tills dessa begäfvo sig till universitet; erhöill sedan någon tid handledning af sin far tills hon vid fjorton års ålder sändes till herrnhutarinstitutet vid Kristiansfeld, der hon mottog en mångfald af intryck för lifvet, isynnerhet genom bekantskapen med den tyska litteraturen, och genom några väninnor hon der förvärfvade. Hemkommen efter ett par års vistelse derstädes, bereddes hon "med det allvar och den grundlighet, som var hennes far egen" af honom till sin första nattvardsgång, och genomlefde nu, hufvudsakligen i hemmet, de glada år hon så lifligt skildrat. Hon gifte sig i början af 40-talet — året veta vi icke, — med professorn och författaren Jonas Collett, är sedan flera år enka efter honom, och har, med sina fyra söner, haft sitt egentliga hem i Kristiania, men äfven tillbragt längre tider i Stockholm, Köpenhamn eller på utländska resor.

I dessa skildringar berör fru Collett sitt eget jag mera sällan, utom för så vidt sammanhanget det kräfver; det är egentligen om *de sina*, släkt eller vänner, som hon talar, dels för nöjet att genomlefva det förfutna, dels för att sålunda bilda en ram kring vissa tankar hon vill framhålla. I sina "Sidste Blade" (4:de och 5:te Række) har hon satt som motto: "lida, tåla, tåla när det gäller något blott och bart personligt; lida, men *icke* tåla, *icke* tåla när det gäller idéen". I de flesta fall är det personliga i fru C:s skrifter äfven till för idéens skuld, men det händer dock stundom att man förgäfves söker denna bakom omböljet, och detta i sig sjelft är allt för färglöst att, oberoende af innehållet,

förmå fångsla; exempelvis kunna några af poemerna i ofvannämnda Række framdragas. Men öfver hufvud taget läser man dessa "Erindringer og Bekjendelser" med intresse; ty de förra beröra en märkvärdig tid: det unga Norges födelsestund, islossningens dagar då krafterna löstes, andarne drabbade samman, spillrorna af det gamla bortspolades och stenarne höggos för nutidens byggnad, och de senare — "Bekjendelserne" — röra en märkvärdig personlighet, och meddelas dertill med ett behag så stort att man för berättarens konst oftast ej märker att berättelsen blir väl lång. Äfven de, som mena att fru C. talar för mycket om sig sjelf, förlåta detta hennes fel för sättet hvarpå det begås. Några reseminnen, samt strödda anmärkningar om författare och författarskap, hufvudsakligen qvinnors, höra till det finaste af dessa fina, små stycken.

Genom de onekligen bittra och upprörda vågorna af fru C:s diktning går denna andra ström, med sina många blommor från ungdomens varma zon, stilla och mildrande. Under det man följer dess lopp påträffar man kanske allra oftast minnet af brodern, Henrik Wergeland, denne Norges så store, så älskande och länge så misskände son. Hans syster förstod honom dock alltid, och hon har genom sin mer än blott lekamliga frändskap kunnat gifva oss, jemte dragen ur hans lif, äfven omdömen om hans personlighet, som äro betecknande för brodern, men ej mindre för den syster som så väl uppfattat honom. Det är likaledes "I de lange Nætter", som det hufvudsakliga af dessa minnen återfinnas, men äfven den lilla uppsatsen "Til bedre Forstaaelse" i "Sidste Blade, 4:de og 5:te Række" innehåller varma ord till försvar för den älskade brodern, samt den kanske lika misskände fadern. — Det gäller om dessa 2:ne sista "Rækker" att eburu *hvarje enstaka sida* af fru C:s författarskap på andra ställen framträder mera glänsande, så finner man ingenstädes i hennes mindre arbeten så *många* af dessa sidor representerade som här. Hennes tankar om kärleken, om qvinnans ställning, om de sällskapliga förhållandena i Kristiania framkomma på flera ställen, utom det vi redan meddelat: ett ungdomsminne upprullas äfven, och slutligen får man i "En undersöisk Debatt" ett prof på fru C:s fina och skarpa skämt och hennes förmåga att framdraga och stinga till döds en orättvisa. Den, som ej känner fru C., kan sålunda i denna sista bok göra en flygtig bekantskap med hennes författarpersonlighet, men vi råda ingen att stanna vid blott detta; man gör derigenom fru C. orätt, ty hon har ofantligt mycket bättre och

rikare gåfvor att skänka än hvad vi här erhålla, och således orsakar man äfven sig sjelf en förlust, om man ej grundligare studerar henne i hennes bästa verk.

Hvad *stilen* angår så har fru C. en sådan, en förnödenhet som många författarinnor — och författare — finna umbärlig; och denna stil är dertill omissskänneligen och ursprungligen *hennes egen* — ett öfverflöd, som i denna kompositionernas och galvanoplastikens tid är i sanning ovanlig: det är nu mera lätt att af de ädla metaller, som under förgångna tider uppfodrats i dagen, låna så mycket att ens egen ringare halt ej sticker fram, åtminstone ej så hastigt. Fru C:s stil är af tvenne slag; hon har en för naturen och det förflutna, en för människorna och nutiden. I det förstnämnda fallet isynnerhet, är hon alltid konstnär; skildringen förlöper jemn och klar, som en lugn vattenyta och troget, som denna, återgifvande den bild som deri speglas, utan att denna trohet hindrar det äkta konstnärliga anordnandet af föremålen, frångiljandet af det oväsentliga, och färgernas sammansmältning. Bevisen för detta måste sökas framförallt i "Amtmandens Döttré" och några af "Fortællingerne"; vi kunna här blott påpeka denna, på ett innerligt samlif med naturen, i förening med en djup blick för den samma grundade styrka, i att *måla den med ord*. Fru C. sparar sina färger tills de behövas, breder dem ej tjockt på duken, vet att gifva den bakgrund mot hvilken figurerna bäst göra sig gällande, och finner också vanligen för dessa den rätta färgtonen.

Men då hon talar om människor och deras förhållanden blir skriftsättet oftast ett annat. Detta är mindre förhållandet i "Amtmandens Döttré", men denna olikartade stil har sedan utpräglat sig mer och mer, samt är nu nästan ensamt förherrskande, antingen hon berör de människor, som hon enskildt älskat, eller dem hon dömmar, de förhållanden hon godkänner, eller dem hon bestraffar. Hon är då ojemn, med ofta afbrutna meningar: orden komma med mera ifver och på samma gång mera möda liksom om stämman hämmades af en inre rörelse; stundom sjunkande ned till en snyftning, stundom höjande sig till en klagan. Domar fällas skoningslöst, sarkasmer tillspetsas utan hvarje hänsyn, men de uttalas ej med orubbligt lugn: handen som för knifven darrar ofta. Att, som sägdt, denna stil är nästan enrådande i hennes senare arbeten beror väl hufvudsakligen på att fru C. i dessa öfvergifvit diktens område, något som vi redan beklagat, och vi skola derföre nu söka spåra orsaken härtill.

Denna är att söka *antingen* i bristande fantasi och deraf härrörande oförmåga att allt framgent skapa, eller i en förherrskande böjelse för det slags författarskap hon i mottot till "Sidste Blade" (3:je og 4:de R.) skildrat sålunda: "Vara författare efter tidens kraf är också att *uttala* sanningar, som andra tänka, eller tänka dunkelt, eller alls ej tänka; uttala dem träffande och öfverbevisande, uppryckande och helande"; men ännu ett tredje skäl gifves och detta är att finna i *föreningen* af båda dessa orsaker, något som för visso kommer sanningen närmast. Iakttagelseförmågan är hos fru C. starkare än diktargåfvan; hon hade nog fantasi för att skapa *ett* verk sådant som "Amtmandens Døttre", men kanske *icke* nog för att ständigt å nyo skapa ur sitt eget inre; visst är att iakttagelsen hängde sig så fast vid alla livets missförhållanden, och växte sig så stark på den svagare fantasiens bekostnad, att fru C. knappast velat, om hon än kunnat, diktande ombilda det stoff hon fick genom iakttagelsen, att hon nöjt sig att blott framhålla det mottagna så enkelt och skarpt som möjligt. Den själfklara följdén häraf är att hon nästan uteslutande begagnar det skriftsätt som härtill bäst lämpar sig, det för hvilket hon redan i "Amtmandens Døttre" visade stor, och ej alltid nog stäffad böjelse, genom de för handlingen hämmande, och stundom för karaktersteckningen oväsentliga, dagboksutdragen. Vi mena den korta aforistiska afhandlingen. Den omständliga lugna bevisningen och slutledningen är ej fru C:s metod; hon vet att man träffar bäst då man slår raskt till, upprycker säkrast då man tar ett hastigt och starkt grepp. Sammanträngd kraft och bitande skärpa utmärka i allmänhet dessa aforismer, tillika med fin iakttagelse och stor qvickhet — en qvickhet som ofta är blixtrande men sällan ljus, denna paradox förstås af dem, som läst fru C. Språket är enkelt; utan att söka efter vare sig styrka eller behag, eger det båda delarne, saknas stundom endera, så är det icke den förstnämnda egenskapen. Ehuru fru C. både väl och ofta brukar bilder, så *tänker hon dock icke i bild*, utan *i motsatser och jämförelser*, d. v. s. för hennes tanke framstå alltid det sanna och osanna parvis, det som *är* och det som *borde vara* synas henne städse bredvid hvarandra; denna slags tankegång lägger hon städse på det klaraste i dagen, och det är ur denna tydlighet som hennes ironi framgår. För att uttrycka denna samma ironi begagnar hon förvånade utrop, då andra ej finna skäl till förvåning, men visar lugn då man väntar häpnad, skenbart gil-

lande af det bestående bredvid antydningar framställda som högst vågade, om det som borde komma, bittersöta loford öfver hvad hon bekämpar och ursäkter för de sanningar som hon uttalar, låtsadt hån öfver det berättigade, och lika litet menade hedersbevisningar för dess motsats. Hvarje medel att rycka upp en slö tankekraft genom sarkasmer användes; ironien tränger igenom nästan på hvarje punkt, men den harmsna smärtan deremot samlar sig endast då och då i en liten kort mening, der den bryter ut, häftigt som ett vulkaniskt utbrott, ångestfullt som ett rop inom fångselmurar.

Om den ironiserande böjelsen är stark hos fru C. är hon deremot föga humorist; hon ler sällan, ej ens åt sina egna qvickheter och man erfar icke genom hennes författarskap det befriande intryck, den glädje, som en humoristisk skrattare om än med tårar i ögonen skänker. Fru C. har ej heller den aflägsnaste önskan att göra oss glada, hon kommer icke med frid utan med svärdet, hon vill lemna en oroande tagg i vårt sinne, och ej befria, utan *egga till själfbefrielse*. Oaktadt denna goda vilja och oaktadt det lofvärda i hennes *afsigt* knappt kan bestridas samt äfven af många erkännes, hör man dock mer än en som säger att hennes *medel* äro illa valda, att hon kunde använda sin snillrikhet bättre än att framleta de sorgliga företeelserna och uppsöka missbruken; som menar att den nedbrytande kritiken är en oskön konst och den tuktande ironien ett otacksamt värf, samt att man helst vänder sig från plöjarens upprifvande arbete till behagligare syner med mera dylikt, som vi endast kunna besvara med Tiecks ord till Geijer på dennes omdöme öfver Correggio: "Nun — es muss auch solche geben".

Äfven vi finna utan all fråga det af plogen uppristade fältet mindre vackert än den grönskande brodden eller den böljande säden, men långt mera än stubbåkern, som står kvar efter de redan inbergade axen älska vi att se fårorna, som skola mottaga sådden till kommande skördar, och egna djupt tacksamma känslor åt dem, som under höstens mulna dagar bereda den rikare sommarens gåfvor.

39. Konsten i hemmet

af

JACOB FALKE.

Ofversättning.

4. Bostaden under sjuttonde och adertonde århundradena.

Bostadens historia under den nyare tidens senaste århundraden för oss åter från Italien till länderna norr om Alpena, der bostaden, under inverkan af den italienska konstsmaken, hade afklädt sig sin medeltidskarakter och antagit renaissancens former. Denna förändring var dock näppeligen så stor som den, hvilken försiggick under sjuttonde och adertonde århundradena, under den fransyska smakens, barockens och rococoens herravälde.

Renaissancen hade ur bostaden aflägsnat den brokiga halfdager och den mystiska skymning, som framkallats af de små oregelbundna fönstren, de knapphändiga fönsteröppningarna och de målade glasen. Sedan användandet af glasrutor ej längre mötte några svårigheter utan blifvit allmänt, öppnade sig bostäderna formligen för ljuset liksom sinnena öppnade sig för det nya århundradets ljus, för humaniteten, vetenskapen, samvets- och tankefriheten. Uti de hopträngda husen i städerna blef nästan hela väggen åt gatan fönster och ingenting annat än fönster, mellan hvilka blott så mycket af muren eller bjelkarne bibehölls som erfordrades för att uppbära den öfre delen. Behovet af ljus kunde ej ens förlika sig med de prydliga glasmålningar, hvilka, såsom vi sett, framställande vapen och små tafior, ännu en tid bibehölls såsom en täck prydnad mellan de små, i bly infattade rutorna.

För öfrigt faller det af sig sjelft att renaissancen hade gjort slut på gotikens konstformer; rummens oregelbundna form hade i någon mån efterträds af en viss regelbundenhet, om det också ej var så lätt att uti gamla hus genomföra sådana förändringar; skåp och bänkar hade så småningom frigjort sig från väggarne och i struktur och ornamentik fogat sig efter den nya stilen.

Ehuru alla enskildheter hade förändrats till sitt konstnärliga utseende, blef det allmänna intrycket af bostaden likväl icke olika mot hvad det förut varit. En allvarlig, stadgad och på stämning rik karakter bevarades, som lika mycket hade sin grund uti det solida i den goda smaken som i materialierna, hvilka icke ännu, såsom längre fram skedde, utsirades med tomt prål eller ersattes af papper. I de bättre bostäderna angafs tonen af träet, som lemnades i sin naturliga färg och med tiden blef allt mörkare och varmare; valnöt och ek, som ännu anses vara de i konstnärligt hänseende mest användbara träslagen, voro de hvilka mest användes. Endast någon gång, när allting i rummet var betäckt med träarbete och hela rummet såg ut som det inre af en låda, hvilket ej sällan hände under sextonde århundradet, kan man nästan säga att det var för mycket trä. Likaså har man under stundom fått för mycket af det goda på så sätt, att allting, infattningar och indelningar äfvensom mellanrum, helt och hållet kläddes med ornamentalt och figurligt snidverk af en miniatyrartad fulländning, så att man icke kunde komma till någon riktig trefnad af ständigt fruktan att bryta sönder eller förstöra någonting. Sådana fall höra dock till undantagen, och visa endast hvilket värde man satte på en dylik, i sig sjelf så berättigad och innehållsrik dekorerings. Det var de broderade och väfda förhängena och dukarne som införde gladare färger bredvid den allvarliga tonen i träbeklädnaden. Sålunda har en helt anspråkslös, borgerlig bostad på de gamla teckningarna och taflorna ett behag, som konstnären måste hafva hemtat ur verkligheten, men icke sjelf kan hafva lagt in.

Denna karakter undergick ej heller någon förändring, eller åtminstone en högst obetydlig, ända in i senare delen af sjuttonde

århundradet, oaktadt konstsmaken genomgick flera vexlingar och arkitekturen ända från medlet af sextonde århundradet med stora steg gick barocken till mötes. Konsten i hemmet måste jemväl beröras deraf, och när byggnadens delar, profiler och ornament öfverdrefvos, för att åstadkomma en kraftigare verkan af ljus och skuggor, så kunde ej heller möblerna förblifva alldeles öberörda deraf.

Trämöblerna från första hälften af sjuttonde århundradet hafva nästan alla en sådan karakter af öfverdrifven tyngd, till och med af en viss klumpighet; isynnerhet gäller detta om de nederländska, som vi känna, ej blott från genretaflorna, utan jemväl från Vredeman Vriese's, Crispin de Passe's med fleres utkast. Lika omöjligt är det för de franska möblerna från Ludvig den trettondes tid att frigöra sig från en dylik karakter. Dessa möbler äro vanligen lyckade till sin konstruktion, men denna deras arkitektoniska del är äfven ofta just för mycket arkitektur, såväl i utkastet till framsidan som i de öfriga delarne. Man finner bågar och pelare, som uppbära bordsskifvor, och dessa pelare äro doriska, joniska eller romerska, allt efter de arkitektoniska proportionerna, om hvilka då utförligt afhandlades i en mängd böcker. Ett bord liknar på så sätt i smått en sal, ett skåp liknar ett hus. Äfven när denna efterhärming af arkitekturen icke faller så skarpt i ögonen, så äro dock de särskilda delarne, t. ex. bordsbenen, öfverdrifvet tunga och massiva, fastän på samma gång rikt profilerade, och hvad fötterna angår, hvilka renaissancen snarare gjorde lätta och fina eller något tillspetsade, för att sålunda gifva möblerna ett mera rörligt utseende, så finner man till och med bordsfötterna antingen ersatta af ett underrede, liknande en låda, eller ock breda och klumpiga som sköldpaddor. På så sätt ser det ut som om möblerna vuxit fast vid golvet eller byggts upp som hus från marken, alldeles som då de under senare delen af medeltiden vuxit tillsammans med väggen. Olyckligtvis fogade sig som en följd af den barocka ornamentiken till all tyngden äfven öfverlastning, till alla de fantastiska prydnaderna äfven taggar och andra utstående delar, som, ursprungligen lånade från trätaket,

nu äfven började få ett för framtiden viktigt insteg under bordena, hvilket ingalunda kunde bidraga till bekvämligheten.

Emellertid finnes det äfven undantag från detta obestriddigen karakteristiska ehuru barocka slag af möbler och ganska talrika undantag, vid hvilka det väl är traditionen som skyddat för klumpighet i proportionerna och öfverlastning af ornament, så att den ännu alltid riktigt tänkta konstruktionen endast faller så mycket mer i ögonen. Dylika arbeten kunna nu ofta tjena som mönster; åtminstone kan man från dem hemta en mängd nu mycket användbara motiv, och det så mycket hellre som detta tidehvarf just var rikt på nya ideer i afseende å husgerådet. Just de nyss omnämnda ritningarna af Vredeman Vriese och Crispin de Passe visa t. ex. en mängd olika och merendels lyckade former för skänkskåp, skänkbord och hyllor. Dertill kom att uti Nederländerna, som då för tiden utgjorde hufvudsätet i norden för tillverkningen af dyrbarare möbler, så väl för behofvet inom det så välmående landet sjelft som för utförsel, jemte snickararbetet jemväl idkades ett annat slag af träornamentik, som icke passade tillsammans med mycket svängda, starkt profilerade former. Det var nemligen inläggningar i trä eller marqueteriarbete, hvaruti man dittills i Italien åstadkommit så utomordentliga arbeten. Denna industri slog nu äfven ned sina bopålar vid nedre Rhen och i Holland äfvensom i Augsburg och Nürnberg, hvarest den snart skulle komma att tjena rococoens smak för att sedan gå under samtidigt med den. Men vid denna tid, under första hälften af sjuttonde århundradet, åstadkom den både i Tyskland och Holland täcka och behagliga föremål, i det den prydde bord och skåp, och väl äfven dörrar och deras infattningar och krön, ja till och med någon gång väggar, med sirliga ornament i flere färger, med blommor och foglar, bland hvilka äfven andra djur, figurer och menniskor inblandades. Mera sällan inlät man sig på framställningar af landskap och arkitekturstycken eller på genre- och historiska framställningar, på hvilken afväg det italienska marqueteriarbetet redan slagit in under senare hälften af sextonde århundradet.

Samma blandning af godt och ondt förefinnes jemväl i afseende å stolar och bänkar, af hvilka de förra började blifva ändå mera allmänt använda än förr. Det var vid denna tid som man företrädesvis började använda ett slags stolar med fyra raka, men snedt insatta, vridna ben, med ett helt och hållet barockt eller fantastiskt utskuret, af ett enda bräde bestående, ryggstöd, hvilka stolar ej lemnade något öfrigt att önska i afseende å hårdhet och obeqvämlighet, äfven när de icke, såsom någon gång var fallet, hade sjelfva sitsen prydd med sniderier. Derjemte finna vi i stort antal små stolar utan ryggstöd, vilkas ben, bestående af två bräder, äro svängda i barocka linier och genombrutna. Äfvenledes finnas bland Vredeman Vrieses utkast — och de torde ej hafva förekommit så sällan i verkligheten — ytterst stela karmstolar, skurna i trä eller snarare timrade, utan all stoppning, med ryggstöd som reste sig rakt upp högt öfver den sittandes hufvud, liknande framsidan af ett gafvelhus.

Jemte dessa stolar finna vi äfven ofta, och uti förnämrum vanligtvis, ett helt annat slag af stolar, som ännu ofta tjena oss som mönster, om också just ej genom proportionerna, dock genom formerna och sjelfva arten. Vi finna dem alltid hos de målare, som hemtade ämnena för sina genretaflor från det högre sällskapslifvet, hos en Terburg eller en Metzou, de förekomma äfven talrikt på Abraham de Bosse's kopparstick med framställningar af interiörer troget hållna i tidens stil, och dessutom finnes ännu ej så sällan en eller annan i behåll. Dessa stolar äro ännu raka och stela, men på det hela taget breda och bekväma, ehuru sitsen någon gång ej är djup nog, hvilket torde vara föranledt af bruket af de höga stöflarne med spetskragar. Ryggstolparne, som vanligen ej sköto öfver den sittandes hufvud och upptill oftast slutade med en med fransar prydd list, äro vanligen förenade medelst en bred rand af samma tyg, hvarmed stolen är klädd; sitsen hvilar på fyra vridna eller utskurna, antingen nedtill med tvärsålar förenade eller ock korsade ben. Trät är antingen ek eller valnöt, understundom svartbetsadt, öfverdraget antingen sammet eller tjockt siden, kantadt med guld-

fransar, eller ock pressadt och efter spanskt bruk i sirliga ornament utskuret läder, som är fäst medelst stora stadiga nubbar af metall samt vanligen starkt färgadt eller förgylt. Denna stol är en ståtlig och på sitt sätt gedigen möbel, riktig till sin konstruktion, föraktande all tom, småaktig, kokett grannlåt, understundom till och med af en högst påfallande enkelhet. Det är kanske just därför som den med sin rena form och det äkta, dyrbara materialet gör intrycket af en förnäm värdighet, som icke afstår från anspråk på trefnad men väl på raffinerad bekvämlighet.

Om vi sålunda taga alltsammans i betraktande, material, form, färg, kunna vi lätt förklara det behagliga och sannt konstnärliga intryck, som framkallas af rummen på målningarna från den tiden med deras prydnader och inredning, ehuru arkitekturen och hvad som af densamma var beroende redan stod under inflytande af barocken. Konstnärerna synas äfven hafva varit fullt medvetne härom, ty vi se dem på ett konstladt sätt genom måleriska medel ytterligare öka detta intryck. De förstå att på ett ypperligt sätt behandla fördelningen af ljus och skugga, skymningen, de hemlighetsfulla skuggorna i bakgrunden, i det de låta dagern falla in från en enda liten öppning; de måla gerna en brokig österländsk väfnad i förgrunden, antingen på golfvet eller ock liggande på bordet, för att utgöra en motsats till den enformiga, oftast bruna eller i mycket dämpade färger hållna väggen; men framförallt, och vi erinra dervid t. ex. om Pieter de Hooĝhe's mästestycken, älska de att låta den störste trollkonstnären, det gyllne solljuset skina in, och göra derigenom stämningen, som redan förut är full af behag och frid, rent af förklarad samt framkalla en sannt poetisk verkan.

Helt säkert stå härvid konst och verklighet i nära sammanhang med hvarandra, ty så snart som de intagande framställningarna försvinna från konsten, försvinna de äfven från lifvet, eller snarare tvärt om: så snart som den förändrade konstsmaken omskapat bostaden och betagit densamma den nu skildrade karak-

teren, så måste allt sådant äfven upphöra i konsten, ty konstnären har det ej längre för ögonen.

Under senare hälften af sjuttonde århundradet egde i sjelfva verket denna förändring rum under inflytande af den fransyska smaken, som från denna tid kom till herraväldet. Den borgerliga bostaden med dess solida husgeråd, som öfvergick från den ena generationen till den andra, bibehöll ännu mycket af det gamla, hemtrefliga behaget, så länge nemligen detta husgeråd ännu fanns kvar och ej utbyttes mot modernt; den förnäma bostaden fogade sig deremot helt och hållet efter den nya smaken, som å ena sidan visserligen eftersträfvade en utsökt bekvämlighet, men å andra sidan lade an på kall ståt och yttre sken samt dervid helt och hållet förbisåg soliditeten, öfverensstämmelsen med de konstruktiva lagarne och den passande ornamenteringen. Om man under sextonde århundradet kunde beteckna bostadens konstkarakter, och isynnerhet den venetianska bostadens, såsom förnäm och varm, så blef den nu förnäm och kall, och dessa båda egenskaper, som blifvit för oss under den moderna tiden nästan oskiljaktiga, ja till och med understundom synas hafva blifvit identiska, har praktvåningen, den eleganta salongen bibehållit intill den dag som är.

En fransysk skriftställare berättar, att markisinnan de Rambouillet, hvilken så att säga uppfunnit den moderna salongen, då hon skulle inreda sitt nya palats, vågade att för första gången dekorera en salong i blått, under det att rödt och brunt ända dittills varit de herskande färgerna. Denna hennes blåa salong har blifvit en historisk ryktbarhet i den moderna kulturhistorien, om man också kan betvifla att det verkligen var första gången som denna färg användes till dekorerings. Det ligger emellertid äfven deruti en viss historisk sanning, man måste endast se saken något mera allmänt. Från medlet af sjuttonde århundradet — hôtel Rambouillet hade då redan egt bestånd under några årtionden — börja de kalla färgerna, isynnerhet blått, att uti Frankrike för dekorerings af väggarne träda i stället för de varma, af hvilka rödt och brunt mest användes. På den tiden hade färgerna ännu någon klarhet, ty smaken under Ludvig den fjortonde

var ingalunda så angelägen om finhet, utan satte värde på en kraftig verkan, hvilket just är raka motsatsen. Under loppet af adertonde århundradet, då med rococcon böjelsen för det utomordentligt fina började och smaken blef rent af slapp, bleknade färgerna: blått öfvergick till ljusblått, guldgult till svafvelgult, af rödt hade man ej annat än rosenrödt, och jemväl dessa färgtoner blefvo urblekta och oklara ända till dess de öfvergingo i hvitt eller ljusgrått. Ganska betecknande är att på samma sätt silfver ofta träder i stället för guld både i ornament och infattningar. Dertill kommer ytterligare förkärleken för stuckarbeten, för gipsen med dess döda hvithet och dess gråa skuggor, som upptaga taket och derifrån utbreda sig öfver väggarne, öfver panelningarna och listerna, öfver dörr- och fönsterinfattningarna. Då väggarne förlorade sina klara färger kunde trät ej heller bibehålla sin naturliga, med tiden allt mörkare, varmare och vackrare färgton. Det förvandlades äfven på visst sätt till stuck, i det att det målades med hvit oljefärg, hvartill stundom ytterligare kom en lätt grå marmorering, för att rent af göra det till sten, liksom om dörrar af marmor skulle vara något synnerligen praktiskt eller vackert. På samma sätt gick det med möblerna, som lika litet fingo bibehålla trävirket i dess naturliga tillstånd: äfven detta skulle hvitmålas, då det ju lätt genom en tvättning kunde rengöras från den smuts som samlades under tidernas lopp eller ock lätteligen kunde målas om. På så sätt hafva uti en mängd gamla hus och palats de vackraste träsniderier på dörrar och väggar, om ej helt och hållet förstörts, dock alldeles öfvertäckts och gjorts osynliga genom ständigt förnyade öfvermålningar. Till slut var det alldeles förbi med all färg i hela salongen, med undantag af sidentyget på möblerna samt gobelinerna, och för att dock få en motsats till det hvita samt tillfredsställa praktlystnaden, blefvo ornament och lister rikt förgyllda, ett sätt att dekorera, om hvars värde och verkan vi på annat ställe få tillfälle att yttra oss.

Detta färgernas förbleknande, denna kyla eller till och med frånvaro af all färg utgöra dock endast en sida af den förändring

som bostadens dekorerings undergick sedan den fransyska smaken kommit till herraväldet. Förändringen afsåg äfven lika mycket materialet och ornamentet, det senare så väl i afseende å sin form som å de föremål som dermed pryddes. Då vi längre fram få tillfälle att dertill återkomma, vilja vi nu ej uppehålla oss vid dekorerings af de stora praktsalarne, bland hvilka den stora af Lebrun dekorerade salen i Versailles under detta konsttidehvarf intager främsta rummet. Denna dekorerings tillhör för öfrigt helt och hållet den högre konsten, och der fortleva ännu de gamla traditionerna från de store italienske mästarne hvilka till ett helt förenade arkitektur, måleri och plastik, om ock stilen och utbildningen af detaljerna voro beroende af tidens smak. Vi hålla oss nu endast till de egentliga boningsrummen eller till dem som voro afsedda för sällskapslivet.

Den första anmärkning som härvid är att göra är att träts användande som väggbeklädnad mer och mer kom ur bruk, eller att man, såsom nyss nämndes, när det förekom målade det med en ljusare färg för att betaga det såväl utseendet af trä som ock den mörka färgtonen. Helt och hållet upphörde dock ej bruket deraf ens under adertonde århundradet, men inskränktes vanligen till helt låga panelningar eller dörr- och fönsterinfattningar. Understundom bibehölls dervid äfven träts naturliga färg, men vanligen voro ornamenten i sådant fall förgyllda. Men när den dekorerande konstnären behöfde plastiska prydnader på väggen, så ersattes snidverket med stuck, och ofta till och med genom marmor, hvilket uti norden ej kunde annat än bidraga att öka kylan i rummet.

Deremot fortfor man att använda väfnader som väggbeklädnad, ja gobelinerna fingo ny fart, då staten under Ludvig den fjortonde genom Colbert öfvertog den af bröderne Gobelins under sextonde århundradet grundade fabriken, användandet blef dock olika och till och med mera inskränkt. Under äldre tider hade hvarje stycke sådan väfnad med sina figurliga eller ornamentala prydnader passat att smycka väggen, och man hade äfven på många ställen kunnat använda det att hänga öfver bänkarnes

ryggstöd. Detta blef emellertid ej längre brukligt. Man följde mera en viss bestämd regel. De små bitarne, som särskildt tillverkades för det ändamålet, fästes som öfverdrag på möblerna, och de stora styckena sattes i ramar och infogades i väggens arkitektoniska indelning. Då man nu tillika bemödade sig att i tekniskt hänseende framställa föremålen så fulländadt och så likt målningar som möjligt, hvilket förut endast hade skett i enstaka fall, så blef varan derigenom så mycket dyrare och kunde snart ej förekomma annat än i de rikastes bostäder, men dermed gick den borgerliga bostaden miste om en lifvande och värmande prydnad. Ännu värre gick det för lädertapeterna, som användes ganska mycket ännu under sjuttonde århundradet, om också med olika ornamentering, i det att stora, af arkitektoniska element sammansatta, godtyckliga ornament med blommor emellan fingo vildt och formlöst utbreda sig öfver den gyllne ytan. Under adertonde århundradet sökte man visserligen till en början att mildra denna verkan, men snart insåg man att lädertapeterna öfver hufvud taget voro en alltför kraftig dekorerings för den rådande fina smaken, och man lät dem därför helt och hållet komma ur bruk.

Annorlunda gick det med de väfnader som hade helt enkla mönster, de af siden, sammet och ylle. De båda senare slagen fingo visserligen under adertonde århundradet träda till baka för sidenet och en sämre medtäflare, bomullen, men i allmänhet kunde bostaden icke undvara väfnaderna, om de också mera förbehölls de rum, som afsågo den mera förtroliga sidan af lifvet, boudoiren, förmaket och sängkammaren. Man föredrog under alla omständigheter det glänsande och lätta sidenet, helst i de ljusa färger som voro vanliga under adertonde århundradet, framför det tunga yllet eller den skuggiga mörka sammeten, och när sidenet var för dyrt kunde man för godt pris få en ersättning i bomullstyget. Redan förut hade man börjat att trycka mönster på linne, för att sålunda få ett billigare material; man försökte nu äfven samma sak med ylle, och, i det man lärde sig att sätta till en konstgjord glans, fick man ett efterlängtadt surrogat för sidenet i kattunet, hvilket lämpade sig för hvarje ornamentering, hvarje färg och

till och med för det finaste, blommiga mönster. Ej ens detta var dock ännu tillräckligt, man ville hafva det ändå billigare och beqvämare och fick ett denna önskan motsvarigt material uti de kinesiska papperstapeterna, på hvilka man tryckte samma mönster som på enklare tyg, isynnerhet bomullstyg. På så sätt kommo våra papperstapeter under adertonde århundradet i bruk. De utgöra onekligen en ganska bra ersättning för en, ett gifvet mönster endast efterhärmande, dekorativ väggmålning, och de kunna på så sätt ännu i dag med full rätt göra tjenst; men de öfverskrida de för dem utstakade gränserna när de med konstgjorda perspektiv och skuggor efterhärma en arkitektonisk vägg eller när de söka höja sig till målningar och figurliga framställningar i allmänhet. Man har försökt begge delarne.

Vi se sålunda att den förändring väggdekorationen i afseende å materialet under detta tidevarf undergick ingalunda var obetydlig; men ändå större var den som egde rum i formelt hänseende med ornamentet. Ludvig den fjortondes tidevarf började med mycket tunga former. Allt hvad som härrör från Lepautre, den tidens flitigaste ornamentist, hans spisar, dörrar, väggdekorationer, friser, väggfält m. m., tillhör nästan helt och hållet den senare, på romerska element grundade renaissancen, men det är alltför djerft, öfverlastadt, klumpigt och tungt. När man ser de svängda akanthusrullarne blir man riktigt yr i hufvudet; de äro icke regelbundet svängda utan fritt utkastade. Allt hvad som lefver och rör sig i dessa voluter, barn och djur, jagter och strider, är i en förfärlig oro, rusar och jägtar fram. Uti väggfälten är allting sammanträngdt och sammanhopadt, små taflo, som äro infattade i ramar, försvinna bredvid den öfverväldigande ornamentala massan af figurer, djur och andra föremål, som omgifva dem. På spisarne stå väldiga marmorfigurer, som med halfva kropparne luta sig fram öfver gesimsen, eller också stå de rent af på densamma, för att uppbära ramen till någon taffla. Det är en konst, som lägger sig tungt på öfverallt der den uppträder.

Redan den senare delen af Ludvig den fjortondes regering gjorde ett slut på ett dylikt våldsamt öfverlastande: det passade

ej längre till den stela ceremoniösa etiketten. Det öfverdrifna stäffjades väl derigenom, men godtycket upphörde dock ej. Ja godtycket upphöjdes till och med just genom rococcon till princip och sattes i system. Hvad som var rakt böjdes och bräcktes, hvad som var kantigt blef rundt, men ej i en regelbunden krökning, utan i en oregelbunden svängning; hvad som var och enligt sin natur borde vara symmetriskt, det gafs en form, der höger och venster, upptill och nedtill icke motsvarade hvarandra, utan med afsigt gjorts olika.

Den förändring ornamentet såiunda undergick, hvartill ytterligare kom, såsom en särskild, allt beherskande form, snäckformen med dess oregelbundna krökningar, dess taggar och spetsar, utöfvade helt naturligt inflytande på väggens dekorerings. Anslutande sig till renaissancens arkitektoniska vägg, älskade den fransyska smaken under detta tidehvarf en viss indelning af väggen, med afseende fäst å dörrar, spisar och fönster, hvilken indelning betecknades genom plastiska stafvar och infattningar. Dessa underkastades nu den oregelbundna linien och försågos isynnerhet i hörnen med motsvarande ornament. Sjelfva fälten, som derigenom uppstodo, fyldes med ett ornament i tidens smak, hvilket under loppet af adertonde århundradet allt mera utbildat sig till prydliga blomsterrankor efter ursprungligen kinesiska mönster. Särskild förkärlek hade man för fälten öfver spisen och öfver dörrarne, hvilka man gerna prydde med målningar. Dekorationsmålningen intager öfver hufvud i denna stil, ännu under adertonde århundradet, en ställning, som den numera helt och hållet har förlorat, sedan den sjunkit ned till att endast slafviskt följa ett gifvet mönster eller måla tapeter och sedan stafflimålningen trädt i stället. Det var ingalunda de sämste konstnärerne, som arbetade på dekorerandet af de förnämes salonger, och när vi väl hafva vant oss vid deras stil, med dess svaga, men icke desto mindre i sin svaghet intagande, kolorit, äfvensom vid de ämnen de framställa, måste vi medgifva att de hafva åstadkommit mycket älskligt och täckt. De målade på stuck eller på siden, hvars lysande skimmer

kastade ett sken öfver taflorna, som syntes fullkomligt passa till ämnena. Dessa ämnen, hvilka voro väl afpassade efter de rum de smyckade, återgåfvo i en idealiserad form hvad som rörde sig i lifvet. Konstnärerne målade hvad som utgjorde själen i sällskapslifvet, och denna själ hette kärlek, men en kärlek utan passion, utan förtärande glöd, utan tragiskt slut. Liksom sällskapslifvet sträfvade denna konst ej efter något annat än det glada i lifvet och förvandlade allt till en idyll, gudar och menniskor, sig sjelf och sitt görande och låtande. Älskande gudar, lekande barn, kuttrande dufvor, smäktande herdar, smekande par, allt sådant utgjorde ämnen för konsten, som fick sin plats öfver dörrar och spisar och derifrån snart utbredde sig öfver hela väggen, lifvade dennas arabesker, innästlade sig uti taflornas och speglarnes ramar samt slutligen fick makt med alla möblerna, hvarje flyttbar sak i hela rummet.

Möblerna hade under tiden undergått och hade måst undergå icke mindre viktiga förändringar, ty renaissancens former, synnerligast sådana som den nederländska smaken under första hälften af sjuttonde århundradet hade utbildat dem, voro å ena sidan alltför tunga, alltför klumpiga, och å andra sidan af en alltför regelbunden konstruktion. På den förstnämnda omständigheten berodde det att de stora, med sniderier och inläggningar prydda väggkistorna, som dittills utgjort en så ståtlig prydnad i boningsrummen, nu undanträngdes och förflyttades till förstugorna, till garderoberna, eller uti det borgerliga hemmet väl äfven någon gång till sängkamrarna. De fingo ej skylta den nya väggdekorationen och passade med sin gediegenhet i allmänhet icke till den lätta nya stilen. För den nya tidens behof kunde de helt och hållet undvaras i alla bonings- och sällskapsrum. I dess ställe ökades antalet af bord och möbler att sitta på, eller när man dock icke kunde vara utan kistor, så införde man i stället de låga med speglar försedda skåpen och byråarne, hvilkas användande uteslutande tillhör den nya tiden. Af detta slags möbler finnas ännu så många i behåll från förra århundradet att vi blott behöfva påminna om huruledes den svängda linien är bestämmande

för byråns hela form, hurusom de äro öfverhöljda med rococo-ornament i inlagdt träarbete, huru de då för tiden i hörnen, kring nyckelhålen eller som handtag allmänt förekommande bronsbeslagen skänka dem en ytterst glänsande prydnad.

Äfven borden pryddes med inläggningar och bronsornament, och då de förra isynnerhet smyckade bordsskifvorna blefvo derigenom de brokiga dukar, hvilka hittills, såsom vi sett, utgjort en så välgörande prydnad för rummet, öfverflödiga, eller snarare olämpliga, då de ju endast skulle hafva dolt en annan prydnad. Förut hade man merendels lagt mycket ringa vikt på pryndet af bordsskifvan, som ju var afsedd att användas. Den nya smaken kunde äfven förlika sig med kalla marmorskifvor på borden, hvilka dock ingalunda befordra trefnaden eller välbefinnandet.

Af ändå större vikt var dock den förändring som dessa möbler äfvensom de hvilka voro afsedda att sitta på undergingo till sin konstruktion, i det alla bärande och stödande delar ej längre utfördes i raka linier utan i svängda och böjda. Då en sådan svängning strider mot träts natur, hvilket just har sin styrka i att det vuxit rakt, så blifva möblerna derigenom svagare både för ögat och i verkligheten, och med ett sådant intryck kan förändringen icke innebära någon försköning. Den hade emellertid äfven en annan följd, som endast var möjlig med den svängda linien. Man försökte under senare delen af sjuttonde århundradet på mångahanda sätt att lämpa stolens form efter det nyvaknade behovet af bekvämlighet i salongen. På Ludvig den fjortondes tid gjorde man sätena lägre och ryggstöden högre så att de räckte öfver hufvudet, hvilket senare åter gjorde en ökad tjocklek hos benen erforderlig. Stolarne fingo dermed den form, som vi nu ofta se i moderna matsalar och som af våra snickare och tapetserare kallas götisk. Denna form öfvergick, med och utan stöd för armarne, till adertonde århundradet, men var fortfarande alltför stel för rococoens människor, som, för att fritt och obehindradt kunna egna sig åt samtalet, fördrade den största möjliga bekvämlighet för kroppen. Då fick man den svängda linien, som trät redan hade fått föga sig efter, till hjälp. Man kunde nu gifva ryggstödet hvilken form

som åstundades, och, med tillhjälp af en god stoppning, kunde man helt och hållet afpassa den efter människoryggens form och svaghet. Armstöden kröktes på samma sätt, den låga sitsen hade man redan; man behöfde blott göra den bredare och djupare samt stoppa den väl, och den moderna länstolen, idealet för en salongsstol, var färdig. Denna utveckling egde rum under första hälften af adertonde århundradet. På samma sätt förändrades naturligtvis äfven soffan, hvilken, såsom vi hafva sett, hade utbildats af den gamla bänkkistan; dock uppnådde den i sin rococoform aldrig den bekvämlighet, ej heller den konstnärligt tillfredsställande, helt naturenligt framträdande form, som den österländska divanen företer, då de tunna svängda benen, de smala armstöden sågo alltför torftiga och svaga ut bredvid sitsens och ryggstödet bredd. I afseende å färg, öfverdragets art och mönster fingo stolar och soffor naturligtvis följa med de redan skildrade vexlingarna i tidens smak; vi hafva äfven förut antydt, att gobelinstillverkningen utsåg dem till älsklingsplats samt prydde sitsen och ryggen med infattade genrebilder, mytologiska scener och landskap. Bekvämligheten led ej derpå, och tidens estetik, som hånade allt regelbundet och hyllade allt sällsamt och godtyckligt, lugnade sig jemväl.

Med denna förändring af de möbler, som voro afsedda att sitta på, hade åtminstone uti en del af bostaden åter inträdt en viss trefnad, hvilken under loppet af sjuttonde århundradet genom den fransyska smaken hade gått förlorad. Det är anmärkningsvärdt, och dock ur kulturhistorisk synpunkt ganska lätt att fatta, huru kalla, tråkiga och tomma företrädesvis prakt- och sällskapsrummen blefvo under senare hälften af sjuttonde århundradet. Detta intryck förorsakas ej endast af olikheten i färg eller förändringen i konststil; det beror äfven derpå att all prakt uteslutande kom väggar och tak till godo, men rummens inredning för öfrigt försumrades, hvarpå vi redan sett ett bevis i aflägsnandet af de utskurna kistorna. Hofceremonielets stelhet gjorde att man icke behöfde några möbler att sitta på eller åtminstone endast högst få, och man nöjde sig därför i praktsalarne varligen med

ett par bord, som stodo der mera som prydnader, med skifvor antingen af marmor eller ock prydda på något annat dyrbart sätt. Då nu denna stela etikett trängde allt djupare och djupare ned i samhället, så utöfvade den äfven ett liknande inflytande på sällskapsrummen.

Säkerligen bidrog ej heller den utsträckning, som bruket af kristall- och spegelglas på denna tid började få uti bostaden, till att göra densamma varmare. Till en början nöjde man sig med att sätta en spegel ofvanför spisen på den plats der man dittills brukat hafva en tafla, ett bruk som icke utan skäl bibehållit sig in i våra dagar, sedan infattade man speglar i väggarne och omgaf sig till och med helt och hållet med sådana. En dylik väggprydnad kan väl under vissa omständigheter, vid starkt ljussken samt med talrikt och lifligt sällskap, framkalla en sagolik verkan, men den gör rummet rent af otrefligt, såsom en stilla uppehållsort betraktadt. Det onda blef just ej bättre derigenom att man, såsom stundom skedde, målade blomsterguirlander och vaser på spegelväggen. Till denna glasdekoration passade då visserligen också glaskronorna med deras oroligt fladdrande skimmer, hvilka ersatte de skönt formade messingskronorna från sextonde och sjuttonde århundradena, isynnerhet gäller detta om dem som voro sammansatta af tusentals små facetterade glasbitar. De uppoffrade helt och hållet formen, om hvilkens skönhet de venetianska glaskronorna ännu alltid voro måna, för den utstrålande reflexens glittrande.

Men det var ej blott praktrummen utan äfven damernas rum, salongen och boudoiren, som ända in i adertonde århundradet voro hemfallna åt köld och tomhet. Äfven detta låter förklara sig, om man betänker, att samlivet i salongen på denna tid antingen bestämdes af hofetiketten, eller ock af det lärda, litterära pedanteri, som Molière gisslar i sina komedier. Den otvungna, qvicka samtalstonen återvände först under Ludvig den femtondes regering. Under hans företrädare hade salongen vanprydzts genom ett oskick, hvars ursprung man finner i den s. k. spanska alkoven, som vid den tiden kom öfver till Frankrike. Man drog nemligen en balustrad, från hvilken pelare uppstego mot taket, genom

rummet och delade detta sålunda i två delar. I den ena af dessa, som man, med ett redan förut i liknande bemärkelse användt ord, kallade "ruelle", uppställdes en paradsäng, på hvilken frun i huset liggande mottog sina vänner. Endast de mera förtrogna bland dessa fingo komma in i "ruellen", och det berättas som ett vanligt bruk att, när stolarne icke räckte till, herrarne lade sina kappor på golfvet och satte sig på dem. Bland Lepautre's raderingar finnas flera utkast till en sådan inredning af salongen, hvilken äfven kom temligen allmänt i bruk, oaktadt den förkastades på många håll, såsom t. ex. i hôtel Rambouillet.

Ett helt annat utseende hafva salongen och boudoiren vid midten af adertonde århundradet, då rococcon och den lätta samtalstonen stodo i sin högsta blomstring. I stället för om tomhet kan man snarare i många hänseenden tala om öfverhopande, ty rocococons tidevarf är ett tidevarf för småsaker, och med allehanda småsaker måste rummet vara fylldt. Här stodo nipper på hyllorna, på spegelborden och spisgesimserna stodo grupper af förgylld brons, naturligtvis älskande par, visande sina baksidor i speglarne, mellan dem stodo klockor jemväl med rika förgyllningar; på väggarne sutto ljusarmar af glas, porslin och brons, på väggarne och i hörnen såg man små hyllor med små, fina, brokiga porslinsfigurer, med vaser af kinesiskt eller meissner porslin; på fönsterväggen såg man småleende fruntimmersporträtt, målade i utomordentligt fina pastellfärger, i rikt utskurna och förgyllda ramar: hvarthän blicken än vänder sig, finner den icke någon tomhet, den finner alltid något, som är behagligt för ögat, tilltalar sinnet och gifver lif åt samtalet. Vända vi oss nu till boudoiren och sängkammaren, så se vi af de talrika gravyrer, som tidens förfarne konstnärer lemnat efter sig, äfvensom af det tekniska förfaringssättet, att den blandning af ljus och skugga, som förlänade ett så tjugande, mystiskt tilldragande behag åt de mera framstående holländske genremålarnes framställningar af bostädernas inre måtte hafva återvänt i dessa rum, ja de rika, konstnärligt ordnade förhängena framför dörrarne och fönstren och omkring sängen ådagalägga att man med ett visst koketteri eftersträf-

vade detta mystiska halfdunkel. Koketteri och förfining hafva blifvit den utmärkande karakteren. Mattor ligga på golfvet, dukar ligga öfver borden, dukar inhölja toilettborden, omhängen inhölja spegeln, som står på toilettbordet, och spetsar äro bredda öfver för att dämpa färgerna eller mildra den från fönstren inströmmande dagern. Allt är mjukt, fint, svällande och pösigt, väl beräknadt för en angenäm och beqväm njutning, hvilken dock redan är i behof af konstlade retelsemedel. För att åstadkomma en fullständig verkan är det nödvändigt att brasan lågar i spisen, kring hvilken det lilla förtroliga sällskapet samlar sig, och skänker dessa brokadtyg med deras svaga färger, himmelsblått, violett, ljusgrönt, ljusgult, silfverhvitt, rosenrödt, det varma sken, som de eljest helt och hållet sakna.

Trettio år senare, omkring år 1780, då man redan med stora steg närmade sig revolutionen, hafva åter stora förändringar egt rum. Väl är det sannt, att när man läser om de möbler, som drottning Marie Antoinette lät göra sig för sitt älsklingsställe Lilla Trianon, möbler af blått siden, helt och hållet stoppade med ejderdun, öfverdragna med det finaste silfverbroderi, hvilobäddar, öfvertäckta med hvita sidenspetsar, så kan man tro sig ännu vara midt uppe i rococcon: det är själ af dess själ, det är koketteri med det fina, utan mycken fantasi, utan allvar, aldeles samma egenskaper som de, hvilka betecknat boudoiren omkring år 1750.

Men i formelt hänseende hade dock ett annat element kommit in i den konst, som prydde Lilla Trianon och efter detta ouppnådda mönster så många andra prydliga älsklingsställen. Konungadömet hade blifvit borgerligt, det längtade efter förtrolighet, efter tillbakadragenhet. Redan Ludvig den fjortonde hade känt behof af att någon gång hvila ut från ståten och majestätet och hade skapat sig ett Versailles i smått först i Stora Trianon och sedan i Marly. Ludvig den femtonde ville hafva det ändå mindre och uppförde i motsats till Stora Trianon sitt Lilla Trianon, der han tänkte sluta sina dagar i en mera förtrogen krets af vänner. Men först när Ludvig den sextonde skänkte detta

Lilla Trianon till sin gemål och Marie Antoinette utsåg det till sitt älsklingsställe, der hon för någon gång ville glömma, att hon var drottning, när hon lät smycka och inreda det med all möjlig konst och all den förfinade smak, som bär Ludvig den sextondes namn, men snarare borde uppkallas efter henne, blef Trianon modernt såsom namn på en typ. Hvarje dam af stora världen, hvarje drottning af de tiljor, som föreställa världen, ville i af-lägset lugn hafva sitt eget Lilla Trianon, ett på det mest koketta och förfinade sätt inredt lusthus, der hon, i tjusande ensamhet, fjerran från världens buller, kunde fira en ljufvig idyll, som blott alltför snart upphanns och i grund förstördes af revolutionens verldsstorm med dess fasor.

Numera lernar Lilla Trianon nästan endast genom sitt yttre och sin trädgård en föreställning om den stil och den smak, i hvilken det var utfördt, ty de dyrbara möblerna vandrade efter några år till klädståndet och de sirliga utskurna ornamenten, de fina målningarna på guldgrund försvunno under ett tjockt lager af hvit färg. Den, som vill se huru det tog sig ut, måste betrakta den intagande boudoir, som Marie Antoinette lät inreda åt sig i Fontainebleau midt bland de väl bibehållna rum, som innehafts af hennes företrädare på tronen, eller ock måste han uppleta den väl bevarade afbild af Lilla Trianon, som Gustaf den tredje uppbyggde i Haga park utanför Stockholm. Ingen, hvilken konststil han än må hylla, kan undandraga sig tjusningskraften i dessa små, ytterst förnäma och dock så hemtrefliga rum.

Det nya i Ludvig den sextondes stil består i upptagandet af antika ornamentala motiv, hvilka helt kort förut blifvit kända genom gräfningarne i Pompeji och blifvit moderna, dessa blom-miga, stiliserade, täcka arabesker med sirliga djurfigurer emellan, med hvilket element man visste att på ett merendels fint och behagligt sätt förena en viss böjelse för ett naturalistiskt användande af formerna i naturen, i rak motsats till rococcoornamenten. Detta slags ornament fanns i Lilla Trianon, vi finna det ännu fullständigt i den omnämnda boudoiren i Fontainebleau, liksom i Haga slott, både måladt och utskuret i träpanelningarna, hvilka

dock ej fingo bibehålla sin naturliga färg, utan förgyldes i olika färgtoner. En ännu grundligare förändring undergingo möblernas former, äfven de redan under inflytande af den återvaknade smaken för det antika, hvilken dock först af revolutionen med all republikansk stränghet gjordes allenaherskande.

Man sökte öfverallt att ersätta den brutna, svängda linien, det osymmetriska, med raka linier, så att på samma gång strukturn derigenom åter kom till sin rätt och ornamentet ej längre behöfde tjena statiska ändamål. Det återfick sin ställning såsom uteslutande prydnad, i hvilken egenskap det fästes vid möblerna, om ock ej alltid på ett lyckligt sätt, ty bord och stolar behängdes t. ex. med fladdrande band och knutar, med kransar och guirlander, fullt plastiskt utarbetade, hvilka alltför mycket frigjorde sig från möblerna, stodo med dem i ett alltför ytligt samband. Det var dock ej nog med att bohagets struktiva delar återfördes till den raka linien, de gjordes äfven till sina profiler och dimensioner betydligt finare hvarjemte stols- och bordsbenen tillspetsades nedtill. Om detta också innebär en riktig princip, emedan möblerna derigenom komma att se mera flyttbara ut, så kan dock denna princip äfven öfverdrivas. Så skedde också verkligen med möblerna under denna tid, så att bord, stolar, äfvensom högbenade byråar och spegelbord fingo en viss karakter af fattigdom och magerhet, ett stelt och uppstyldadt utseende, hvilket fel icke kunde försonas genom den eleganta sirligheten.

Genom dessa nya former skilja sig visserligen möblerna och dekoreringen synbart från rococcon, men revolutionen kände instinktmässigt, att det dock var samma ande, och i sjelfva verket vidlåder en viss svaghet och omanlighet Ludvig den sextondes stil, ej mindre än hans föregångares. Men man insåg äfven att den grekiska smaken, sådan densamma visade sig i den nya stilen, var mycket oren och uppblandad, och då man just ville omstöpa allt med hänsyn till förnuftet, så lät man nu äfven förnuftets ljus belysa smakfrågorna, och då kunde visserligen icke det adertonde århundradet bestå proftet. Nu skulle allt ordnas i den renaste grekiska stil, fullt genomfördt och harmoniskt, med

ledning af skicklige "filosofiske konstnärer". Men hvad som åstadkommes af dylika filosofiske konstnärer, sådana som man då ville hafva dem, eller hvad som blir följden när politiken får bestämma smaken, det synes af den stil som skapades af franska republiken och hvilken varade under hela det första kejsardömet.

Redan år 1790 yttrar en konstnärlig skriftställare: "vi hafva förändrat allting; sedan friheten blifvit rotfäst i Frankrike har den återfört den antika och rena smaken. Döljen er nu, I, marqueteri- och boul-arbeten, samt I, band, knutar och rosetter af förgyld brons! Stunden är inne, då föremålen måste vara afpassade efter omständigheterna!" Sålunda förändrades då också föremålen i likhet med boudoiren, hvilken hade förvandlats till ett politiskt kabinet från att hafva varit koketteriets residens, och som salongen, i hvilken de unga herrarne läste tidningarna i stället för att säga artigheter åt de sköna. Kärleksgudarne försvunno och lemnade plats åt karrikaturer öfver dagens tilldragelser, eller åt porträtter af sansculotternes sprättaktigt utstyrda hjeltar; en "Leda med svanen" fick vika för en afbildning af den förstörda Bastiljen; väggarne dekorerades i etrusisk smak, d. v. s. i rödbrunt och svart, eller ock i färger, som utgjorde en förvandling af blekheten under föregående tid till dystra, smutsiga färgtoner och på hvilka pompejanska ornament, lika torftiga till teckning som fantasi, med kamélika medaljonger med antika ämnen, erbjuda en mycket mager och tarflig, ja rent af sorglig anblick. Icke ens kakelugnen fick bibehålla sin glasur. Man gaf kakelugnen en form påminnande om antiken, såsom t. ex. af en pelare, som uppbar en urna, och man målade den i samma gråa eller brunaktiga smutsfärger. De fyra sängstolparne förvandlades till antika spöknippor, ur hvilka upptill framstucko blanka bilor eller lansar med den frygiska mössan; fruntimrens arbetsbord antogo form af trefötter eller offeraltar, stolar, soffor och hvilobäddar uppträdde äfven med anspråk att vara trogna den antika konsten och upptogo i sina rygg- och armstöd frihetens attributer och alla möjliga antikens symboler. Men i ett afseende äro de, om ock ej antika, dock fullkomligt republikanska; formerna äro stela

och obehväma, stoppningen är stenhård, så att det ser ut som de voro afsedda för uppmuntrande af den spartanska dygden, att härdas. Hvertill skulle man väl ock hafva bekvämlighet, makligt lugn, angenäm frihet under guillotins fasor? -

Guillotins fasor upphörde, men under kejsardömet stela, militäriska ceremoniel, som icke kunde framkalla någon salong, någon literatur, någon konversation, förblef äfven bostadens inredning stel, tarflig, dystert och otreflig, en karrikatyr af antiken. Icke desto mindre utbredde sig denna smak öfverallt med stor hastighet, till och med i de borgerliga bostäderna, för hvilka den genom sin förståndiga enkelhet visserligen syntes mera lämplig än rococcon med dess oförnuftiga svagheter. Möblerna i kejsartidens stil hafva en viss struktiv stadighet, och de hafva därför anmärkningsvärdt länge bibehållit sig i det borgerliga hemmet, äfven sedan rococcons former i och med restaurationen åter upptagits af den eleganta verlden. Slutligen fingo de dock gifva vika och vandrade till klädstånden, ut på landet, i elden.

Restaurationen har åter gifvit oss rococcon tillbaka, men rococcon med dess fel och svagheter, icke med dess förtjenster. Vi hafva återfått färglösheten och det gråa med dess enformighet, äfvensom ornamentets meningslösa, vridna sirat, de onaturligt svängda formerna, men uppfinningsrikheten om ock obetydlig, den djerfva, om ock äfventyrliga nyckfullheten, en viss grad af älskvärdhet, det tjusande i det veka och fina, dessa egenskaper hafva icke återkommit. Det nittonde århundradets rococo har förblifvit utan alla tju-sande egenskaper, och den har ej vunnit någonting på föreningen med naturalismen och med smaken för blommor. Likväl bibehöll den sig trots alla försök att åter införa vare sig gotiken, renaissance eller antiken. Rococcon stod emot dessa försök derigenom att den blifvit hufvudelementet i den moderna fransyska smaken. Först nu är den hotad, och det allvarligt genom de senaste reformsträfvandena på smakens och konstflitens område, hvilka sträfvanden gå derpå ut att fastställa förtjenster eller fel hos alla dessa föremål, som förut trott sig kunna undgå all kritik, att gifva det estetiska omdömet en måttstock att begagna, att genom

bättre insigt få det origtiga aflägsnadt och i dess ställe sätta det bättre, som stöder sig på verkligen befintliga, fastän hittills obekanta lagar.

40. Bref till Hemmet från en i Brasilien bosatt ung svenska.

(Forts. från föregående häfte.)

Campinos den 30 Oktober 1869.

Af ofvanstående ser du, att jag för närvarande befinner mig i staden, dit vi anlände efter 7 sorger och 8 bekymmer, "för att roa oss", men *det* är en sak som de hederliga Campinesarne ej förstå sig på. Staden är rätt vacker, att döma af det lilla jag ännu sett af den. Här är en orimlig lyx, man kan ej visa sig på gatan i en kattunsklädning, och ej i samma klädning 2 dagar å rad. En person hitkom en dag på visit, klädd i hvit sidenklädning och dito theaterkappa.

Jag har äfven varit på några visiter, klädd i min svart-och-hvita alpaccaklädning; man får ej gå utom dörren utan följe, men jag, som utländska, kan möjligtvis hafva nog af en negresse, de öfriga få ej lemna huset utan att kära pappa Chyco är med, och som han finner det treffligast ute, visar han sig sällan hemma utom vid måltiderna. En gång hafva vi varit på spektaklet, och i morgon och om söndag skola vi dit igen. Theatern är mycket liten, men har 3:ne logerader; vi suto naturligtvis på den första, och fast jag var helt enkelt klädd, fästades allas blickar på mig, ty de sågo att jag var en främling. Senor Chycos hus är det största i staden och är utmärkt vackert utvändigt; invändigt saknas tapeter och möbler.

Du får nödvändigt lof att på de bref du hitsänder skrifva Donna Inez, ty annars är det för utländskt för vår postmästare — och det kan hända, att han helt beskedligt lägger det åsido. Det kommer nu en post den 9 November, få se om jag då har bref från mitt kära hem.

Jag fortsätter nu mitt bref på söndagen, emedan jag blef afbruten i onsdags. Här ett oupphörligt ringande i kyrkorna,

men det låter som pinglandet i en mortel. Jag tror att det i dag är konungens af Portugal födelsedag, hvarför de här skjutit med kanoner hela dagen och halfva natten. När här spelas på theatern uppkastas raketer hela dagen för att tillkännagifva det. (Ett ganska lustigt sätt att annonsera.)

I dag har en negerinna dött för Senor Chyco, en förlust som han uppskattar till 3,000 milres eller 6,000 rdr svenskt. Är det ej förfärligt att sålunda höra menniskor värderas i pengar!

På min begäran gick herr R. till posten och genomsåg alla utländska bref, då der fanns icke mindre än fem stycken med min adress, hvilka den styggingen ej brytt sig om, emedan namnet var honom obekant. Tack, nu, älskade vän, för alla dina kärleksfulla bref, som jag bekommit på en gång. Huru glad blef jag ej att få dem! Jag hinner dock nu icke att besvara dem alla, ty i morgon lemna vi staden. Ett fotografikort vill jag sända dig af min äldsta elev, som ej skäms för sig.

Fazienda de S:t Barbara den 13 November 1869.

Som jag hoppas att du ej tröttnar på bref ifrån din tös, vill jag nu åter språka en stund med dig, och i förhoppning att detta kommer fram på sjelfva julaftonen, tillönskar jag eder, mina kära föräldrar, en fridfull jul. Jag säger icke glad — ty jag vet, att J för mycket saknen mig, och om dertill min käre bror är mycket klen hafven J ännu större orsak till sorg; men öfverlemnen Eder ej åt sorgen, utan försöken tillkämpa Eder lugn och förtröstan, ty Herrans vägar äro ju outgrundliga. Hvilken ovanlig jul för mig! Jag får sitta i min hängmatta, med tankarne hos Eder. Måtte du blott icke anstränga dig för mycket till julen, min älskling. Ja, Gud hålle sin beskyddande hand öfver dig! Donna Barbara helsar dig och hela familjen, ehuru hon ej känner eder, men, som hon säger, "eftersom hon sätter värde på mig värderar hon eder äfven." Det var ju ganska fint sagdt af en ohyfsad brasilianska?

Jag har lärt barnen några svenska lekar, äfvensom att koka knäck och brända mandlar, hvarmed vi roa oss ibland, och då må du tro äro de något förtjusta. Jag lärer dem äfven att dansa; française kunna de nu, men för att lära dem vals och polka behöfde jag hafva Annickan till hjälp. De skola lära sig dansa till bröllopet, då här blir flera dagars bal. Jag håller äfven på

att hjälpa Moza med en soffkudde i tapisseri; en antimaccassar har jag skänkt henne.

Du undrar om de kyssa mig, men det brukas icke här i landet, så nog få mina läppar hvila sig. Dock öfvar jag dem på de minsta småttingarna, hvilka jag är särdeles förtjust i. Du undrar äfven om här brukas julgåfvor. Nej, det brukas ej.

Campinos den 24 December 1869.

Efter några timmars lektioner med mina elever vill jag nu tala litet med dig, min vän. O, att tanken kunde ikläda sig en bestämd form! Våra tankar skulle då med säkerhet mötas, i stället för att korsa hvarandra. Jag skall i afton till R:s, men gläder mig ej deråt; här i landet tyckas de ej hafva aning om att det är jul. Herrligt väder, klarblå himmel och frisk luft är den enda julståten.

Häromdagen var jag på min första visit hos danska läkarens härstädes, der jag blef särdeles väl emottagen och trakterades med drufvor och andra läckerheter, samt fick se deras lilla trädgård, der jag fick en den mest förtjusande bukett, af dubbla rosor, skära, röda och hvita, hvilkas herrliga doft för närvarande skänker mig stor njutning. I buketten finnes äfven nejlikor, reseda, violer, fuchsia och dahlier, hvaraf du finner att de växa här, blott man förstår att odla dem. Häromdagen hade jag bref från Carlsons, som bjödo mig att jula hos dem i Rio. De väntade dit ett italienskt operasällskap. Det var ju artigt af dem, men det skulle kosta för mycket att resa dit.

Brölloppet här var ämnadt att blifva mycket ståtligt och jag gladdde mig så mycket deråt, men en nära anhörig till familjen har dött, hvarför hela släkten är sörjande och endast få personer lära nu bli bjudna. Jag tänker att gubben är ganska nöjd härmed, ty ej mindre än 200 fruar skulle bjudas; tänk så dertill deras män och barn! Mozas hela brudrägt är hemtad från Rio och är charmant.

Den 25 Decenber.

Aftonen i-går hos R:s var trefligare än jag väntat; de hade anordnat soupén i en berceau af vinrankor, som upplystes af kulörta lyktor, och fick jag både fisk och gröt, samt många andra goda saker, äfvensom rätt många julpresenter. De äro mycket

snälla och vänliga mot mig. I dag skall jag äfven dit till mid-dagen.

Den 1 Januari 1870.

Min innerligt älskade vän!

Ett nytt år begynner i dag och vi gå i detsamma många okända öden till mötes. Mitt första besök i dag var ett besök i tankarne i det kära hemmet, med önskningsar för allas edert väl! O, måtte Herren bevara dig och Eder alla, så att vi en gång få återse hvarandra härnere!

När jag infann mig i familjen, önska-des godt nytt år. Bland annat önska-de Senor Chyco att han skulle få se mig här ännu i 50 år. (Gud bevara mig, tänkte jag.)

Ännu har icke Moza talat ett enda ord med sin fästman: sådan är här goda tonen.

Här har nu varit ett sådant åskande att himlen varit som ett eldhaf. Vädret är denna tiden mycket omvexlande.

Den 10 Januari 1870.

Nu äro bröllophögtidligheterna öfverstökade, men jag måste säga, att det var det tråkigaste bröllop jag varit med om. Dels voro alla sorgsna till sinnet, dels såg jag mig omgifven af så många främmande ansigten, hvilka för mig ej egde ringaste värde. Jag vill i korthet omtala huru vi haft det här under dessa dagar.

Salongen var prydd med blommor och kandelabrar, stolar och en rörsoffa. I fonden stod ett litet altare med vaxljus, blommor och ett krucifix. Presten (pater Antonio) satte på sig messhaken inför alla gästerna, derefter gingo contrahenterna fram till altaret, då presten läste upp för dem någonting på dels portu-gisiska, dels latin från ett skrifvet papper, men det rabblades så fort och så tyst, att, fastän jag stod mycket nära hörde jag ej ett enda ord. Alla gästerna skockade sig så nära som möjligt och pratade och skrattade om hvarandra, äfven små knäbarn läto höra af sig under ceremonien.

Här begagnas ej ringar, utan contrahenterna gifva hvarandra handen, och det är nog. Efter ceremonien sätter man sig, då en kavaljer kommer och bjuder armen och man föres ut till en sal, fullsatt med matbord och buffeter, der man serverar sig med hvad man behagar. Måltiden var splendid och en oerhörd mängd

frukter serverades, likaledes serverades olika geléer i vinglas, samt för öfrigt allt hvad man kan tänka sig i sötsaksväg. Ingen enda skål proponerades; när alla voro mätta skiljdes man åt. Ståten räckte 2 à 3 timmar. Inga tärnor, inga marskalkar! Bruden vacker; begge parterna obeskrifligt lugna. I går var här middag, som, på brasilianskt vis, skulle vara utmärkt fin, fast jag ej förstod mig på densamma. Här var särskild ceremonimästare som arrangerade rummen, samt negrer i mängd, som bestredo upppassningen. Flera skålar druckos och herrarne sjöngo äfven — sådant det var!

De äro här mycket rädda om mig; om någon vill bli presenterad för mig, afböja de det, och vilja icke att jag skall spela så att någon främmande hör det; troligtvis äro de rädda för att bli af med mig.

Den 28 Mars 1870.

Min egen älskade Mamma!

Nu äro vi åter i staden, hit anlända tidigare än ämnadt var, med anledning deraf, att en nära slägtning till familjen blifvit mycket sjuk. Vi reste från Cityn Marie Bebadelsedag, kl. 2 på morgonen, för att slippa den starka solhettan, och det skulle äfven hafva varit den angenämaste resa, om blott vägarne varit bättre. Men hur kan man njuta af en sydländsk stjernhimmel med sin klara måne, då man åker öfver trädstubbar? Vägen är nemligen nyanlagd, och tänk dig huru man, efter 6¹/₂ timmars oupphörligt guppande och skakande, skall befinna sig vid framkomsten. Jag hade hufvudvärk i tvänne dagar efter färden, men är nu åter frisk igen.

R:s äro mycket snälla och vänliga mot mig och säga på skämt, att de räkna mig till sina barn. Vi äro ganska muntra tillsammans. Om, lördag komma de unga till staden och då blir det väl litet lifligare äfven här i hemmet.

Då jag i går gick ifrån kyrkan blef jag af Senor Chyco inropad på postkontoret, der jag erhöll ditt bref och blef så glad, att det var nära att jag flugit gubbarne i famnen; men påminnande mig att jag befann mig i Brasilien flek jag sansa mig. Hur lycklig jag var öfver det kära brefvet behöfver jag ej säga!

Nu har ännu en af mina reskamrater varit här på afskedsvisit; äfven han ämnar återvända till Sverge. Kursen på pen-

ningar stiger nu för hvarje dag, sedan Lopez blef skjuten. Kejsaren befallde att hans lik skulle balsameras och föras till Rio. Han var väl det största vidunder som lefvat. Först och främst har han af snikenhet uppfört hela befolkningen i Paraguay, så att det af 15,000 människor måhända återstår blott 2,000. Samma dag som han gifvit befallning om sin moders och sina systers afrättning, blef han sjelf skjuten. De blefvo förda till Rio, och djupa ärr efter pisksnärten syntes på deras kroppar. Kan du tänka dig något förfärligare! Lopez var gift på sidolinien med en engelska, hvilken tillika med barnen blef tillfångatagen. Han var endast 38 år gammal. Efter påsk skall här blifva en fest till firande af hans död.

I går, Palmsöndagen, var jag i kyrkan. Den är mycket liten för en sådan talrik befolkning, men här bygges nu en större. Inga bänkar finnas, utan man sitter på golvet. Sång och musik förskräckande! Mycket ceremonier. Kyrkan klädd med palmer och blommor, som af presterna välsignades och utdelades åt män, bland hvilka voro både negrer och tiggare. Alla dessa ikläddes vida sidenkåpor, hvarefter de tågade omkring i kyrkan, under sång och musik, hvilket skulle föreställa Frälsarens intåg i Jerusalem. På aftonen var en utmärkt grann procession, föreställande Jesu möte med sin moder. Jesus i kroppsstorlek, bärande sitt kors, bars högt öfver alla, samt Maria, äfven i kroppsstorlek, iklädd hvit sidenklädning och sammetskappa med guldstjerner. De möttes i ett gathörn, der en prest steg upp på en improviserad predikstol och började predika. Presterna voro klädda i gredelina sidenkåpor, de öfriga männen i blå eller röda, allä bärande brinnande vaxljus. Hvar tåget gick fram föll folket på knä. Jag satt i ett fönster. På aftonen gingo vi ut, och jag kunde då ej begripa hvad det var för små stånd jag såg här och der. När vi kommo närmare varseblef jag i fonden af hvarje sådant skjul en tafla, föreställande Frälsaren under hans olika lidanden, och derunder ett litet altare med vaxljus och blommor, samt på åtskilliga af dessa altaren ett fat, der det samlades penningar. Hvar och en som ditlade en slant föll på knä och kysste först de penningar som redan voro ditlagda. Jag såg somliga ditlägga en slant och borttaga en annan. Dessa altaren voro sju till antalet och liknade våra marknadsstånd. Kyrkan var senare på aftonen ganska vackert eklärerad, då det offrades åt jungfru Maria, hvars bild blifvit ditförd. Men under allt detta

såg jag knappast en enda menniska andäktigt stämd, utan ceremonien fortgick under skratt och munterhet. Det gick en rysning genom mig, då jag såg dem — jag kan gerna säga — leka med de heligaste ting.

Påskdagen blir det ändå ståtligare.

Den 16 April 1870.

Nu är påskfesten i det närmaste slut och vill jag omtala litet af allt det jag sett under dessa dagar. Att beskrifva alla dessa ceremonier vore en omöjlighet.

Skärthorsdagen var kyrkan utmärkt vackert eklärerad. Midt i choret stod ett bord med åtskilliga saker, allt af silfver och guld, äfvensom 12 stora bröd, som utdelades åt 12 af stadens fattiga, hvilkaingo föreställa lärjungarne. Deras fötter tvättades sedan af presten, som derefter omfamnade och kysste dem. De voro så lyckliga, ty de hade äfven fått nya kläder.

Långfredagen var det naturligtvis mycket sorgligt i kyrkan och på aftonen den mest storartade procession. Jag tror att hälften af stadens befolkning gick med i densamma, alla bärande brinnande vaxljus. Främst gingo en mängd negrer, klädda i ett slags hvita kjortlar och svarta munk-kåpor; derefter kommo en mängd små englar som buro spikarne, törnekronan och sådana redskap som begagnades vid Jesu korsfästelse; derpå följde S:t Veronica, som här och der uppsteg på en stol och sjungande visade den duk hvarmed hon aftorkat svetten på Jesu ansigte, hvars drag tydligt syntes på duken. Derefter syntes Jesusbilden i likkista, buren af sex män i helt hvita kläder, företrädda af en mängd prester. Sedan kom jungfru Maria, iklädd gredelin sidenklädnig och blixtrande af juveler. Derefter "musiken", som blåste en mycket vacker sorgmarsch, och sist en oerhörd meniskomassa. Försök att göra dig ett begrepp om huru detta skulle taga sig ut i månskenet. Alla hus voro illuminerade. Äfven i dag har det varit en festdag med procession i kyrkan — en glädjedag, ty inom den katolska kyrkan börjar i dag den nya elden, som de säga — och kl. 12 var det med anledning här af ett förfärligt alarm: trumhvirflar och trumpetstötter, kanon-skott, raketer och blomsterregn, med ett ord, så mycket, att jag blef alldeles yr i hufvudet. Blombuketter, som af presterna blifvit välsignade, delades äfven ut åt damerna af kavaljerer, som gingo med i processjonen; jag erhöi tvåne buketter. Vi bestänktes

äfven med vigvatten. I Judas Iscariot hade man afbildat Lopez, till häst, fastbunden på hästryggen, samt klädd i plymagerad trekantig hatt och blå sammetsrock. Då processionen passerade en afdelning soldater sköto dessa mot bilden, och då bar det af med den stackars Judas. På gatorna lågo en mängd trasor af åtskilliga Judasbilder, som sålunda under dagens lopp expedierats. Detta är ju ett riktigt pöbelaktigt skämt. Jag tror icke att jag i morgon kommer att gå i kyrkan, ty man blir så trött af att ligga så mycket på knä, samt att sitta på golvet.

Natten till Påskdagen var det ett fasligt väsen med kanonskott och raketer. Kl. 4 var processionen redan i gång, föreställande Jesu möte med sin moder efter uppståndelsen. Äfven uppfördes en bullrande musik etc. etc. Men nu nog härom.

Innan jag slutar, vill jag omtala, att jag återfått min lilla Moscita, som varit borta en tid. Då en af våra negrer häromdagen gick förbi en skräddeles bostad, hade han sett henne ligga helt lugnt på en soffa. I glädjen skänkte jag negren 2 milres, hvilka han ärligt förtjenat, ty han hade sökt efter henne i tre dagars tid, och dertill i kyrkan offrat en half milres åt S:t Antonius för att finna henne, och nu hjälpte Antonius honom!

Campinos den 20 Maj 1870.

Af öfverskriften ser du att vi ännu äro kvar i staden; orsaken är den, att den lille minste gossen, en präktig liten pys, är mycket sjuk, och man tror ej att han kommer sig. Häromdagen fick jag ett slags helsning från det kära hemlandet. Sist jag var hos R:s hade de nämligen fått sig tillskickadt ett stereoskop, med vyer öfver åtskilliga delar af Stockholm. Ack hvad jag blef varm om hjertat! Bland andra såg jag en utsigt tagen från Mosebacke; man ser der slussplanen, B:s hus, omnibussen stod på sin plats, allt var så lefvande att jag riktigt väntade få se dig, lilla älskade mamma, komma promenerande på Skeppsbron. Norrbro med slottet, en del af Djurgården m. fl. taflor funnos der äfven. Jag har fått löfte om att taga dem med mig till landet, för att roa mig med dem.

Här börjar nu blifva litet kallt och till följd af det luftiga byggnadssättet känner man kylan här mera inne än ute. Följden är hufvudvärk och snufva. Detta jemte oroñ för den lilla gossen gör mig mer än vanligt nedstämd och jag slutar därför.

Några dagar senare.

I dag har vår lilla rodocka efter en månads sjukdom blifvit buren till sitt sista hvilorum. Han dog i går kl. 12, bars en half timma derefter bort till en af sin moders vänner för att klädas i sidenklädning med guldspetsar. I dag kl. 8 fördes han till kyrkan, hvarifrån processionen åkte till kyrkogården. Här är det sed att de rika bestå musik vid begrafningar. Är det ett barn som begrafves spelas alltid den gladaste marsch i riktigt galopp-takt, men om det är en äldre person spelas en sorgmarsch. Hvarken modren eller syskonen sågo den lille i hans kista. En utmärkt bra sed härstädes är, att ingen traktering bjudes på begrafningar. För mig kommer det att bli mycket tomt efter lille gossen, ty det var alltid mitt nöje, då jag satt hos familjen, att leka med honom.

Balen som skulle blifvit här under pingsten blef ej af, och jag ser nu intet hinder för vår resa till landet. Som kaffet dessutom nu är moget till afplockning och kräfver egarens tillsyn, förmodar jag vi komma att återvända med det första.

Den 1 Juni 1870.

Denna dato blir visst alltid för mig en påminnelse om vår skilsmessa; men hur fort flyr ej tiden. Ett år är ju redan förgånget och hoppas jag att de återstående skola fly lika snabbt.

Jag skrifer dessa rader på min Mozas city. Naturen är här, som öfverallt, förtjusande, men så mycket mindre förtjusande är bostaden. Sjelfva byggnaden är den obetydligaste i sitt slag och eger ej ett enda fönster, d. v. s. med glasrutor uti, utan endast luckor att stänga igen om nätterna, och genom dessa, såväl som genom tak och väggar, kan man då njuta af stjernornas tindrande glans. Som det dock denna tid är ganska svalt, är detta nöje mindre behagligt. Tredubbla filter och många mössor förslå knappast att hålla en varm. Golfven äro af sten och allt i öfverensstämmelse med hvartannat. Våra bondstugor i Sverige äro mycket mera inbjudande; egarne sjelfve förklara dock att bostaden är tillräckligt bra för att samla förmögenhet uti. Hur skulle sonen till en dubbel-millionär i Sverge tänka och handla? Reflexionerna göra sig sjelfva.

Den stackars unga frun klagar att hon har förskräckligt tråkigt i sin ensamhet och det förundrar mig ej sådant som lifvet

här är. Skulle jag vara så olycklig att bli placerad på bondlandet helt solo med min man bland en mängd negerslafvar, utan något piano och utan tillgång till böcker, då vore det bestämdt snart förbi med mig. Hur olyckliga äro ej de stackars människorna, som icke med all sin rikedom förstå sig på att ordna litet treffligt åt sig. Men de tyckas hafva till princip, att ej göra lifvet någorlunda treffligt förrän de sjelfve förtjenat sin million.

I går voro vi på middag hos en svåger till Moza, der man åtminstone fann en ordentlig bostad. I dag är den familjen här, men huru tråkiga, fadda och stela äro ej människorna härstädes. Sällan tala de om annat än negrer och kaffe; dessemellan tiga de. Jag emotser med glädje återresan till vår egen city.

Fazienda de St Barbara den 16 Juni 1870.

Vi hafva nu kommit i vår vanliga arbetstakt; litet tomt är det visserligen efter R:s, men man måste finna sig.

Här plockas nu kaffe med all fart och Senor Chyco är helt förtviflad öfver att han ej har tillräckligt med folk. Han skulle vilja förflytta hit en mängd svenska arbetare. Så snart de komme till Santos skulle han bekosta deras resa hit, samt uppbygga hus åt dem och gifva dem jord att bruka, med det förbehåll, att han, när den blefve uppodlad, finge hälften med af inkomsten. Finnes någon företagsam person att sätta i spetsen, vore det kanske ej oklokt att leda en emigration hit.

Nu äro orangeträden öfverfyllda med frukter, men vi hafva ännu icke börjat plocka dem, ty de äro bäst efter midsommar. Efter slutade lektioner gå vi dock till fruktträdgården och servera oss ett slags lemonad, som vi suga ur söta citroner, af hvilka man kan förtära flera dnssin utan skada för helsan. Ja, nog finnes här rikedom på frukter, men vill man hafva någonting från Europa så får man betala det duktigt. Så t. ex. skulle R:s sista middagen jag var i staden, bjuda mig på sill och potates, och kan du väl gissa hvad en liten sill, lagom åt en person, kostade? Icke mindre än 2 Rdr.

Vi skola nu företaga en liten ridt, hvarför jag slutar mitt prat för i dag.

Midsommardagen.

God morgon min egen lilla Mamma!

Jag undrar just huru ni hafva det i dag? Jag tycker mig se dig, min lilla gumma, huru du, med alla syskonen omkring dig, står och plockar ned åtskilliga goda saker i en matkorg, för att sedan begifva er ut i gröngräset. Men nog ser du emellanåt litet sorgsen ut och säger: "Ack, om vi nu hade Agnes med." Var säker om att jag är med eder, fastän blott i tankarne. -

Här frysa vi nu bastant, ty vi hafva en riktigt skarp vinter. Jag tror den kommit för att helsa mig ifrån norden och jag skulle vara den tacksam härför, om den blott ville medföra ett välförse- det svenskt rum. Då jag de sista dagarne tittat ut genom fönstret om morgnarne, har marken varit hvit af frost, och just i dag då jag tagit mig en liten morgonpromenad har jag med sorg sett huru alla träd och buskar stå härjade. Endast orangerna stå ännu friska och gröna.

I går hade vi på förmiddagen våra vanliga lektioner, men på eftermiddagen gaf jag barnen lof då vi tänkte försöka binda en majstång. Det blef sent påtänkt och det var ingen mer än jag som förstod sig på det, så att mörkret inbröt innan den blef färdig, men den restes ändå. Vid skenet af en stor eld, som negrerna upptände, tog den sig ganska bra ut. Sedan dansade de stackars slafvarne hela natten omkring den, vid det enförmiga ljudet af negertrumman. Hvad de arma människorna skola frysa; somliga hafva så sönderrifna kläder, att de knappast äro skylda och om de klaga öfver sjukdom botas de med pisksnärten!

Men jag vågar ej låta tankarne dröja vid denna skuggsida af det brasilianska lifvet, af fruktan att det då skulle bli mig outhärdligt.

Frosten framkallar stort bekymmer öfverallt. Alla kaffsaderna och sockerplanteringarne äro bortfrusna, således bli nog dessa varor mycket dyra. Kaffebuskarne lära nu ej gifva skörd på två år. Senor Chyco anser sig komma att förlora 100,000 Rdr, men som gubben visst är egare af många millioner gör den förlusten honom nog ej någon obotlig skada. Här har ej varit frost på 11 år.

St Barbara den 9 September 1870.

Nu hafva ett par veckor gått sedan jag sist skref, och huru har jag ej under denna tid väntat och suckat efter bref från dig, men förgäfvos! — huru kan det förhålla sig? Jag förmodar att det är krigets skull, ty att du skrifvit, såvida sjukdom ej hindrat, derom är jag säker. Tänk dig min oro, då jag ej på 2:ne månader haft en enda rad hvarken från dig eller Anna.

Den 8 i förra månaden väntade vi hit vår snälla Moza, men fingo, tyvärr, återbud, emedan hennes man ej hade tid att följa med, men vi träffas förmodligen nästa månad i staden.

Den 23 September.

Den 20:e var jag nog lycklig att erhålla ditt bref, Gud vet hur det gått om jag fått vänta längre, ty jag blef både blek och mager af oro. Jag predikar förstånd för eder, men glömmer det för egen räkning. Jag har på lång tid ej kunnat sofva riktigt godt, samt varit trött och blott velat gråta; en dag måste jag lemna lektionsbordet, fast jag flera gånger försökte betvinga mig. Jemte oron har den på senare tiden mycket klena dieten väl haft sin andel häri. Signoran blef ängslig och jag sade henne att jag trodde kosten var för klen, samt att det inverkade på min helsa. Detta gjorde slag i saken, de skickade genast efter vin, kokade chocolad och ägg och bådo mig säga till om hvad helst jag vill hafva. Det är mig dock så motbudande att påyrka för egen räkning annat än hvad de sjelfve förtärå, helst jag vet att Chyco ser på hvarje styfver som han skall gifva ut. Jag är nu bättre igen, men barnen äro klena. Vi komma att fördröja vår stadsresa, ty smittkopporna gå i staden. Jag omtalar detta, på det du ej må oroa dig för mig, i händelse du skulle få se det i tidningarna.

Limeira den 23 Oktober 1870.

Vår resa tog ledsamt nog en annan vändning än meningen var, så nu äro vi i Limeira i stället för i Campinos, dock ej i sjelfva staden, utan fem minuters väg utom densamma, på en liten villa som tillhör Donna Barbaras föräldrar. Mitt fönster ligger åt en orangelund och emellan tvänne af dess herrliga träd skall jag litet längre fram på förmiddagen sätta upp min häng-

matta och der läsa min predikan. Himlen är så herrlig och luften så klar, att jag borde vara glad, men ändå tycker jag att det är så mycket som fattas mig. O, att jag hade dig här! Hvad vi skulle hafva mycket att säga hvarandra. Det är nu fem månader sedan jag talade med någon bildad menniska, och om vi ej komma in till Campinos till jul, så dröjer det ännu fem månader till. Vi hafva förut tillbringat en tid på Tatu, en af Signor Chycos plantager och hade der, likasom i staden, intet piano, hvarför musiklektionerna måste upphöra. Gubben lofvade väl ständigt att anskaffa ett instrument, men det blef ingenting af, och du må tro att jag riktigt bannade honom på portugisiska för hans liknöjdhet för barnen. Jag måtte visst hafva talat bra, ty nu har han skaffat oss ett, och vi hade riktigt en liten concert när det kom.

Den 27 Oktober.

Som nästan alla här äro i messan, vill jag språka en stund med dig. Moza och hennes tant sitta i rummet utanför i hvar sin hängmatta. — — — — —

Donna Barbara skickade mig från staden en tallrik marenger (hvilka de här kalla "suckar") emedan hon vet att jag tycker så mycket om dem, och af Moza har jag fått en liten ost, någonting som sällan består härstädes. Kunde man i Sverge lefva så försakande som här, tror jag nog att man äfven der skulle kunna samla förmögenhet.

41. Krymplingars och lemmalyttas hem vid Wilhelmsro.

(Insändt.)

"Gack manligen ut på gator och gränder i staden och de *fattiga* och *krymplingar* och *halt* — haf här in!" Luc. 14: 21.

Hvem har ej i sin närmare eller fjermare krets sett dessa bleka och öfvergifna barn, på hvilkas anleten föräldrars synder satt sin prägel, redan innan barnet ännu lärt att stamma faders- eller modersnamnet? De föras till fattighuset, de släpas kring

gator och gränder på mödrarnas armar, eller ock inläras de att tugga sitt bröd från dörr till dörr.

Vid fattigvården hafva de det bäst, ty de äro då tagna ifrån dessa sjunkna mödrars vård, och föras till tarfliga hem på landet, eller intagas i skolor och barnhem, af den omtänksamma människokärleken; men undantag gifvas dock.

Dylika undantag äro de med ärftliga sjukdomar försedda, de som ifrån födelsen eller genom vanvård blifvit krymplingar, eller lemlästade, lida af vämjeliga sår och engelska sjukan; de äro redan i födelsen ämnade till att framsläpa ett glädjelöst och tungt lif, ty de skola ej ens kunna få smaka den glädje ett redligt arbete bereder och belåtenheten af att äta sitt bröd i sitt anletes svett, ehuru de, genom undergifvenhet i Guds skickelser, till själen kunna vinna frid. Utsträckta på fattigförsörjningarnas bäddar, lemnade att uppväxa såsom ogräset på vägen, åtnjutande solens värma och nattens dagg, men ingen hägnande vård, framsläpa de år ifrån år ett tungt lif eller ock tvina de bort och dö.

De många föremålen för vård och uppmärksamhet vid dessa kommunernas stora inrättningar, göra det omöjligt, att följa de enskilda med uppmärksam huldhet. De ega vanligen inga anhöriga och vänner och om de intagas bland friska barn i ett hem, bilda deras egna vissnade kroppar en sorglig motsats till de andras, som dagligen och stundligen kan väcka missmodets anda inom det unga sinnet.

En ung qvinna erfor redan tidigt en stark medkänsla för just *dessa* barn, måhända till följd af den ende broderns ofärdighet, förorsakad genom ett fall. Om det älskade och omhuldade barnet kunde mycket lida, hvad skulle då andra nödgas genomgå? Så tänkte denna flicka, men egde ingen förmåga att göra något för de stackars barnen.

Åren gingo, i eget hem gjordes erfarenheter om kärlek och sorg, sjukdom, glädje och nöd, dessa erfarenheter öppnade allt mera hjertat till att förstå och ömma för andras. Då egna barn med sunda kroppar, friska lemmar och lefnadsglada sinnen fröjdade sig åt lifvet och tackade Gud för dess gåfva och all dess rika huggnad, uppstego ofta suckar och böner för de barn, som ifrån tidiga åren varit föremål för hjertats medlidande; begäret att hjälpa dem fanns, men oförmågan dertill blef större och större.

Åter gingo år förbi, de egna barnen växte upp; heliga och dyra band brusto i döden; pligterna till de närmaste blefvo färre, en annan önskan, länge närd, uppfylldes nu: ett förtjusande hem

på landet, med grönskande lundar, mjuka gräsmattor och en myckenhet blommor samt frukt bärande träd och buskar blef den ensamma enkans egendom. Vid den torfvan knöts *minnet* af *broder, make* och *fader*, den förste hade väckt tanken på krympingens lidanden, den andre på sjuklingens behof af vård, den tredje på de tröttas längtan efter ro, och den tysta, mångåriga önskan att få bereda ett verkligt ljufligt *hem*, (ej ett *fattighus*, en *barack*) för dem, hvilka hittills fått sakna ett sådant och hvilka sannolikt aldrig skulle få smaka dess fröjder, tycktes nu kunna uppfyllas.

Några vänner intresserades för denna tanke, de mest vanlottade af de i Göteborgs Fattigförsörjning intagna hemtades till den sköna trädgården vid Wettens strand. Det blef ej möjligt att få gräset så vackert mera, ej möjligt att så prydligt anså blomstergrupperna, ej möjligt att egna så mycken tid till trädgårdens försköning; men plantor uppväxte der i stället för evighet, som, om de förorsaka *mera* bekymmer likväl äfven skänka *större* glädje, och den 8 Juli 1874 öppnades vid Wilhemsro "Minnets" hem, för fattiga krympingar.

En god vän, den allmänt ärade Mathilda Foy, hade ofta uppmanat stiftarinnan till ett och annat godt verk; den 14 Mars på Mathildadagen, just som kanonernas då äfven påmint om vår goda Enkedrottningens födelse, hennes som så mycket verkar i vårt land och för vårt folks bästa, yttrades första bönen till en vän och inbetaltes grundplåten till detta Hem, som således ifrån dess begynnelse vid sig knyter minnet af tvenne ädla och uppoffrande kvinnor.

Den lilla skara som hitfördes från Göteborg, utgjordes af 6 gossar mellan 2 och 13 år. Ingen af dem kunde gå, de voro på ett eller annat sätt beröfvade bruket af sina lemmar, men under en trogen omvårdnad har redan en förbättring inträdt. Den yngste, som erbjuder mesta hopp om förbättring, har börjat gå, de små gulbleka kinderna få åtminstone någon stund helsans rodnad. En annan *står*, hvilket aldrig under hans 11-åriga lif varit möjligt; en tredje *kryper* på sitt *enda* ben, en fjerde *går* långa sträckor på sina kryckor, en femte kan *hasa* sig fram på den friskaste sidan, en sjette, en dverg, springer och vill gerna klättra i träden, helst då de äro fulla med bär eller frukt!

För att vinna dessa framsteg, har en omvexlande diet, friska bad i Wetttern, ymnig spenvarm mjölk, beständig vistelse ute i fria luften och lämplig sysselsättning begagnats. Gossarne

måste alla något arbeta och öfva sina lemmar, i stället för att ligga hjälplösa i en säng. De bäras hit eller dit i trädgården för att få hjälpa till med rensning, blomsterplockning, bär och grönsakers torkning till vinterförråd, mata smådjuren m. m. När vädret är ogynnsamt få de läsa små lexor, afhöra lärorika och roande berättelser, bygga hus och rita af dem, göra papparbeten, sjunga, läsa, spela, med ett ord inhemta än ett än ett annat, alltefter som de visa sig hafva gåfvor eller krafter. Alla få dessutom hjälpa till i Hemmet med lättare göromål, stoppa, sy och sticka. De flesta i Hemmet upptagna, skola om möjligt danas till något yrke, såsom trädgårdsskötsel, skräddaresöm och finare slöjd. Likväl vill man ej utestänga dem från högre yrken, ifall de ega framstående anlag i ett eller annat afseende, och sådana finnas troligen, ty Herren Gud ersätter oftast genom något annat det goda, Han i sin visdom beröfvat en af sina skapade varelser; så har t. ex. en af gossarne en framstående fallenhet för musik och har sin största glädje i sång och spel.

Att hit försända de mest vanlottade barn af begge könen fördelade i hvar sitt Hem, är stiftarinnnas önskan. Den ursprungliga fonden samlades i Göteborg till uppsättningen, derför tagas äfven företrädesvis barn derifrån, såväl för högre som lägre afgift, men från andra orter inom landet kunna äfven barn få hitsändas, mot en afgift af 200 rdr årligen i ett för allt. De få kvarstanna till konfirmationen är förbi, hvarefter man hoppas kunna bereda dem någon utväg till bergning, eller ock ett lifstidshem i en särskilt asyl, ifall de aldrig kunna använda sina kroppar och själskrafter till förvärfvande af det dagliga brödet *på egen hand*. De som annorstädes kunna få ett godt hem böra ej hitsändas, men om någon ömmar för ett öfvergifvet och lidande barn, med något lyte eller annan obotlig, ehuru ej smittosam sjukdom, så emottages det här, dock endast mot ofvannämnda afgift, ty dessa barn fordra mycket mera omsorger och kosta vida mera än andra.

För öfrigt är det meningen, att på detta ställe med den friska, rena luften, det härliga läget och den vidsträckta synkretsen, samla de sjuka, lemmalytta barnen af alla åldrar, i ett slags familjegrupper, 12 och 12, hvar och en med sin husmoder eller husfader, ty i mon af deras ålder, skola gossarne sättas under ledning af män.

Hela inrättningen uppehålls af frivilliga bidrag och Direktionen, bestående af 3 damer och en herre, finnes i Göteborg;

alla barnens "gudmor" är Fru Ramsay, som tills vidare emottager penningegåfvor och bref om inträde i Hemmet för barnen, men sedan öfverlemnar medlen till herr James Hammarberg, kassaförvaltaren. Fru Eliza Helling, f. Willerding, fru Ingeborg Gibson, f. Kjellberg och mademoiselle Isabelle Dickson, äro direktionsledamöter.

Föreståndarinnan för den första familjen, är mademoiselle Clasine Sjösteen, som förut haft vård om Diakonissinrättningens Barnhem vid stora Ersta.

För hvar och en, som önskar veta mera om "Minnets Barnhem", är det lätt att erhålla underrättelser under adress:

Fru Ramsay

Jonköping & Wilhelmsro.

42. Ur vår Dagbok.

— De i första häftet af denna årgång omnämnda resebidrag hafva tillfallit fru *Paijkull* och fröken *Tora Mellin*, och begagnats till besök i Danmarks folkhögskolor, eftersom den i Hammar för denna sommar varit stängd.

— Det utfästade priset för en afhandling om orsaken till det qvinliga släktets fysiska svaghet och botemedlen deremot har tillfallit Dr Lund i Norge, hvarjemte gifvarinnorna tilldelat ett mindre pris åt en skrift öfver samma ämne af dr S. Ribbing, och lärer man med första få vänta de båda värdefulla skrifternas offentliggörande.

— I Upsala studera för närvarande 3:ne qvinnor läkarevetenskapen, under ledning af utmärkta lärare och utan att från deras eller sina manliga kamraters sida ha erfarit annat än det välvilligaste och mest aktningsfulla bemötande — en omständighet, som vid berättelsen om alla obehag och förvecklingar, som framkallats vid Edinburgs och Zürichs universitet af den enkla saken att qvinnor deltagit i undervisningen, länder den svenska ungdomen till stor heder. Också kunna vi ej annat än på det lifligaste önska att våra qvinliga studerande fortfarande genom ett ädelt och taktfullt uppträdande, samt våra unga studenter ge-

nom ett aktningsfullt och värdigt bemötande af sina nya studiekamrater, måtte göra Sverige och det svenska lärosätet den hedern att hafva löst den omtvistade frågan, huruvida qvinnan utan anstöt kan deltaga i de vetenskapliga studierna vid ett universitet.

— Från gymnastiska centralinstitutet i Stockholm utgå årligen med goda betyg ett ej ringa antal qvinliga gymnaster, för att på olika punkter i landet öfva sin gagnande verksamhet för så väl friska som sjuka. Vi känna mer än en af dessa, som i landsortstäder så väl i Sverige som i Finland hafva en ganska betydande praktik, och ofta af hrr läkare emottaga sådana patienter, hvilkas sjukdomar företrädesvis påkalla qvinlig vård; åter ett godt bevis på det vackra sätt hvarpå qvinnofrågan inom olika områden hos oss löses.

— Jemte gymnastik ha vi sett äfven s. k. »*massage*» med stor framgång gifvas af en qvinlig gymnast vid en af våra badorter, och torde hon i vinter med förord af läkare komma att i hufvudstaden fullfölja denna verksamhet.

— Äfven vid den bekante major Brandts vårdanstalt för patienter, som lida af underlifssjukdom, inöfvas och användas ett ej ringa antal qvinliga biträden, och i Helsingfors lärer hans kurmetod med framgång användas för ett stort antal patienter af ett fruntimmer som varit hans lärjunge.

— Frågan om elementarskolor för flickor synes under sommaren ha hvilat. Vi hafva dock haft glädjen att af flera framstående lärare och skolföreståndare mottaga ytterligare, i starka ord affattade utlåtanden, om gagnlösheten af riksdagens anslag.

— Ur ett bref från England meddela vi följande intressanta notiser: "Vid utdelandet af priser vid University College i London blef första priset i *lagfarenhet* tillerkänt en ung flicka, som tvenne år förut vid samma universitet erhållit första priset i *national-ekonomi*. Andra priset i samma afdelning togs äfven af en ung flicka. En annan erhöill hedrande vitsord (»honours») i national-ekonomi; uti de sköna konsternas afdelning togos 3 priser och flera »honours» af fruntimmer.

— "Uti England äro de flesta skolor och colleges stiftade af privata personer, med stora fonder afsatta till deras underhåll, samt till stipendier. En undersökning och organisation af de föräldrade bestämmelserna för dessa stiftelser, hvaraf många datera sig från 12:te och 13:de århundradet, ansågs nödvändig, hvarföre för ett par år sedan tillsattes en komité, kallad *the*

endowed school commission. Hos denna komité ingick *the Women's Education Union* med begäran, att en del af dessa rika medel skulle komma den *qvinliga* ungdomen till del, i stället att hittills allt hvad af staten och enskilda gifvits, uteslutande användts till förmån för gossar.

— "Vi afvakta därför med oro, skrifver man från England, beslutet om huruvida våra flickskolor skola erhålla en större summa pengar från våra *endowed schools commission*. Men de sednaste förändringarne i regeringen hvarigenom de konservativa kommit till makten fördröjer, ja omintetgör kanske vårt hopp. Antalet i mina skolor (brefskrifvarinnan förstår en stor läroanstalt för medelklassens döttrar i London) aftager icke. Vi hade vid sista afslutningen 763(!) elever. Så småningom få vi nog hjälp. Ett af de rika citykompanierna i London har skänkt oss 100 guineer årligen till stipendier, hvarigenom fyra flickor kunna fortsätta sina studier från den lägre till den högre skolan. En flicka i den högre skolan erhåller tjugo guineer om året då hon slutar skolan, för att fortsätta sin uppfostran annorstädes, troligen vid Women's College i Cambridge.

— "Det skall säkert glädja Er att höra våra nya folkskolor gifvit 2:ne stipendier om 25 pund sterl. årligen till *flickor*, som önska genomgå högre läroverk. Dessa hafva nyligen blifvit utdelade. För första gången i vårt, ja troligtvis i något lands historia skall en fattig flicka få tillfälle att arbeta sig upp vid sidan af sin bror. En af våra utmärktaste biskopar är son till en fattig handverkare, men hans systrar skulle aldrig kunnat erhålla någon högre bildning. Nu förändras detta, långsamt, men dock säkert.

— "Känner Ni en bok kallad: *Facta von verba?* Förf:n en Mr Gilbert har utgifvit flera romaner, men äfven skrifvit många nyttiga, philanthropiska uppsatser. »Facta von verba» är, såsom titeln antyder, en berättelse om *fakta* eller *verk* utförda af engelska protestantiska qvinnor, hvilka icke lefva i kloster eller samfund. Ett undantag är berättelsen om Miss Miriam Harris, en judinna i spetsen för den största småbarnsskola i världen, med 1200 judiska barn, under 7 års ålder. Jag har besökt henne och hennes skola, och en underbar syn var det! Egenomligast af allt var att höra de späda barnarösterna uppstämma de herrliga hebreiska psalmerna.

"Facta non verba kostar 3½ shilling (engelsk) och erhålles lätt genom bokhandeln. Hvarje kvinna borde läsa den boken

och genom den lifvas till mod och efterföljd. Miss Ryes och miss Macphersons verksamhet är der skildrad; de hafva från Londons gator tagit upp *tusentals* hjälplösa barn som nu äro »clothed in the right mind», och lefva i lyckliga hem i Canada.

Många stycken i boken förtjenade att öfversättas och skulle, derom är jag öfvertygad, verka godt äfven hos Er.

— »En lärokurs i snabbskrifning för damer har blifvit öppnad i London i sammanhang med *the Edneational Bureau*, der undervisning gifves en gång i veckan. Unga flickor som önska blifva sekreterare eller amanuenser begagna tillfället att förvärfva sig denna nyttiga färdighet. Der undervisas efter Pitman's phonography.»

43. Slöjdnyheter.

En utställning i Uddevalla samt en af större omfattning i Mariestad — se der de slöjdnyheter sommaren medfört. Båda utställningarne hade sina arbetande afdelningar, som med lifligt intresse omfattades af de besökande. För det mesta återfann man här sina gamla bekanta från Upsala-utställningen i vintras, men ett och annat nytt var derjemte äfven att skåda. Bland detta nämna vi de ypperliga träsniderierna och filigramsarbetet från Norge, stenslipning och tricotarbeten från Wisby samt intressanta väfprof af elever från Borås väfskola — den enda sådan i vårt land. »*Handarbetets vänner*» deltog i båda utställningarne, och tillvunno sig dess stilfulla, ovanliga arbeten allmänt intresse. Bland de arbetande sågos Mina Wulf vid sin flossaväf, framställande de vackraste, mjukaste fönsterdynor och sängmattor, samt fröken Schröder vid sin snårsöm i nya färgrika mönster. Båda dessa skickliga konstarbeterskor erhöilo medaljer. Fröken Schröder blef derjemte anmodad från flera håll att gifva undervisning i sin vackra konst. Föreningen hoppas således att de nya karakteristiska arbetena fått under sommaren en större spridning, samt att intresset för dess syfte blifvit väckt äfven i landsorten. Först genom kraftig samverkan i större skala, kan dock Föreningen hoppas verka något varaktigt godt. Anledning finnes ock att hoppas på en sådan utsträckning af dess verksamhet. Föreningen har nämligen redan nu kunnat öppna en byrå för mönster och modellarbeten i en förträfflig lokal *Drottninggatan 36*, der äfven beställningar mottagas och undervisning meddelas.

Postadress Handarbetets vänner, Drottninggatan 36, Stockholm.

I samband härmed nämna vi bildandet af en *förening för nordisk väfnadskonst*, som redan under sommaren trädte i verksamhet och vid Mariestads utställning framlagt några profservietter af damast i drakslingsmönster, som togo sig förträffligt ut.

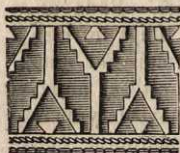
44. Förklaring af mönstren.

N:r 1, ett praktfullt spetsmönster, motivet hemtadt af en Mockfjärdskullas "hatt", utföres och användes som spetsmönstret i föregående häfte.

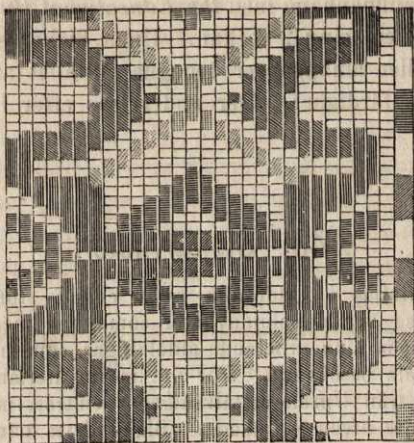
N:r 2, från en dalkarlsskjorta, lämpar sig så väl för hvitsöm som snår.

N:r 3, ett präktigt snårsömsmönster användt till fönsterdynor och stolstücken m. m. Färgerna

2.

1.

Mörkt rödbrunt.

Ljus purpur.

Lefverbrunt.

Ljust olivegrönt.

Ljusaste halmgult.

Rosa.

Bottenen mörkt bronsgrönt.

angifvas i teckningen. Påbörjad fås ett sådant arbete med tillbehör, 8 tum bredt 43 tum långt, för 10 kronor; färdigt för 16 kronor, genom Handarbetets vänner, adress Drottninggatan 36; Stockholm.

3.

